ŞER‘Î AÇIDAN VAKIF ve

VAKIFLARIN MUHASEBE USULÜ*

Giriş

Bu tebliğde öncelikle vakfın tarifinden sonra şer’î ahkâmına geçilmiş, vakfiyelerde bulunan esaslara, vakfın kısımlarına, vâkıfta ve mevkûfta aranan şartlara yer verilmiş, ardından vakıf şartlarına riayet, vakıf mallarını diğer mallardan ayıran hususlar üzerinde durulmuş, vakıfların idare ve muhasebesi, vakıfların gelir-gider kalemleri, günümüz vakıflarında uygulanan muhasebe kayıt sistemleri, kâr amacı gütmeyen işletmelere tanınan istisnalar ile vakıf mallarının tahsisi konuları ele alınmış, tebliğin sonunda ise Osmanlı dönemi ve günümüze ait muhasebe örnekleri verilmiştir.

Faydası kullara ait olmak üzere bir malı kendi mülkünden çıkararak Allah yoluna tahsis anlamına gelen vakıf, insanlık tarihinin en önemli yardımlaşma ve insanların hayatta iken

* Dr. İsmail KURT, İslâmî İlimler Araştırma Vakfı, Kâmil Paşa Sokak, No. 5 Fatih/34080 İstanbul/Türkiye, isav@isavvakf.org; ismailkurt1949@gmail.com; Telefon: 090 212 631 74 32; Faks: 090 212 523 74 36

yapabilecekleri en büyük hayır işi, öldükten sonra da devam eden sadaka-i cariye[1] ve köklü bir maziye sahip İslâmî bir müessesedir.

İslâmiyet'ten önceki dinî ve sosyal yardımlaşmalar İslâm'ın intişarından sonra vakıf adıyla müessese haline gelmiş ve bu maksatla binlerce tesis kurulmuştur.

Hz. Peygamber sallallahu aleyhi ve selem Efendimiz'in Fedek arazisini vasiyet yoluyla Müslümanlara vakfetmesiyle ilk İslâmî vakıf vücut bulmuş, ardından malî durumu müsait olan sahabelerin vakıfları, daha sonraki asırlarda da diğer Müslümanların yapmış olduğu vakıflar birbirini takip ederek müessese haline gelmiş ve asırlar boyu yaşaması ve hizmet sunması sağlanmıştır.

Vakıfların başlıca sebebi, dünyada hayırla anılma, ahrette ise rızâ-yı ilâhîye nail olmadır. Vakıf yapmaktan maksat ise bir malı insanlığın hizmetine sunarak Allah indinde mükâfata ulaşmaktır.

1. VAKFIN TARİFİ

Vakıf, Arapça bir ıstılahtır. Lügatte durma, durdurma, hareketten mahrum bırakma, hapsetme gibi mânâlara gelmekte olup, çoğulu evkāf ve vukûf'dur.[2]

---

[1] Sadaka-i câriye, Allâh rızası için, dâimî sûrette hizmet veren bir eser bırakmaktır. Bir Hadîs-i şerîfte şöyle buyurulur: *"İnsan ölünce, şu üç ameli dışında bütün amellerinin sevâbı kesilir: Sadaka-i câriye, kendisinden istifâde edilen ilim, arkasından duâ eden hayırlı evlâd."* (Müslim, Vasiyye, 14) İslâm âlimleri, sadaka-i câriye ile vakfın kastedildiğini beyân etmişlerdir.

[2] Bkz. Ebû Tâhir Mehmed Necmüddin, *Okyanusu'l-Basît fî Tercemeti'l-Kâmûsu'l-Muhît*, İstanbul, 1230, c. III, s. 857 vd.

Vakfın ilk hukukî tariflerine fıkıh kitaplarında rastlanmakta olup, fakihlerin vakıf hakkındaki görüşleri birbirinden kısmî farklılıklar arzetmektedir. Şöyle ki:

Ebû Hanîfe'ye göre vakıf, "*Bir kimsenin sahip olduğu bir gayr-i menkûlün gelirlerini, ödünç verme şeklinde (âriyeten), fakirlere veya İslâm cemaatinin dinî veya içtimaî ihtiyaçlarına tahsisinin akdidir"*

Ebû Yûsuf ve İmam Muhammed'e göre vakıf, "*Gelirleri mahlûkata tahsis edilen bir şeyin mülkiyetinin Allah'ın mülkiyetine geçmesini temin eden şer'î bir mu'âmeledir."* Bu görüşüne göre vakıf, "... vakfettim." sözüyle gerçekleşip vakfedenin mülkü olmaktan çıkmakta, mecazen mülkiyet hakîkî mâlikine dönmektedir. Bu bakımdan vakıflar için ***'vakfullah'*** tâbiri de kullanılmıştır.

İmam Muhammed'e göre vakfın gerçekleşmesi, mütevelliye teslim edilmesine bağlıdır.[1]

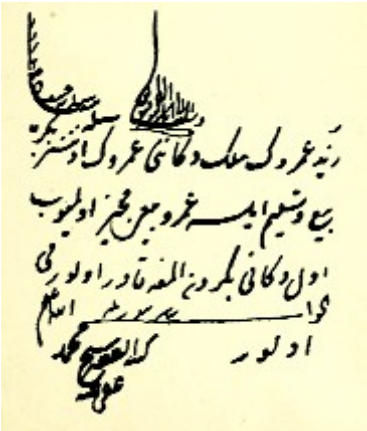

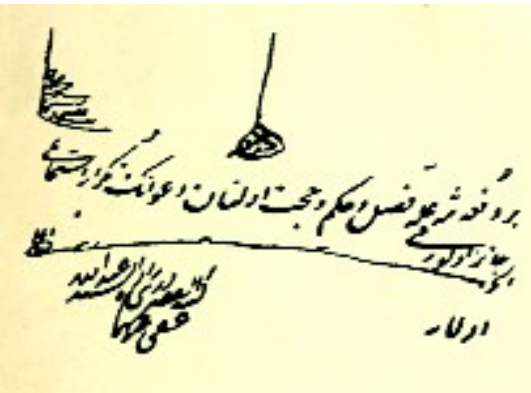

[1] Bahaeddin Yediyıldız, İ. A.; "**Vakıf**", c 13, s. 156 vd.; Muhammed Ebû Zehra, *İslâm'da Fıkhî Mezhebler Tarihi*, (Terc.:Abdülkadir Şener), İst. 1978, s. 247.

Diğer bir tarife göre vakıf, *"Bir malı, alınıp satılmaktan ebedî olarak alıkoymak; Allah yolunda hapsetmek ve menfaatini tasadduk etmek; tamamiyle ve büsbütün hasr ve tahsis etmektir. Menâfi'i 'ibadullaha ait olmak üzere tamamiyle haps olunan bir 'ayndır."*[1] *" Menfaati 'ibadullaha ait olur veçhiyle bir 'aynı, Cenâb-ı Hakk'ın mülkü hükmünde olmak üzere temlik ve temellükten mahpus ve memnu' kılmaktır."*[2]

Vakıf yerine "sadaka" kelimesinin de kullanıldığı görülmektedir. Bu kelimeye muharreme ve müebbede veya câriye gibi sıfatlar eklenerek vakıf anlamı kazandırılmıştır.

Vakfın hukuken teşekkülüne esas belgeye **vakfiye**[3] denmekte olup, vakfa dâir vâkıfın takrir ve hâkimin mürafa'a ve hükmünü hâvi tanzim olunan hüccettir.

Vakfiyelerde Bulunan Esaslar:

Vakfiyelerin çoğunda, Allah'a hamd ü senadan –hamdele ve salvele– sonra vakfın ecr ü sevabı hakkında vârid olan âyet ve hadîsler, vâkıfın ismi, vakfolunan malların evsafı, vakfın nasıl ve kimler tarafından idare edileceği, vakfın nasıl işletileceği, vāridat ve sarfiyatla ilgili bilgiler, hâkimin vakfın sıhhat ve lüzûmu ile ilgili hükmü, bazı vakfiyelerde vakfın tebdîl ve tağyîri ile du'â ve

---

[1] Hamdi Yazır, *Ahkâm-ı Evkaf, 1326–27 Sene-i Tedrisiye Ders Notları*, İstanbul 1327, s. 17.
[2] Ömer Hilmi Efendi, *İthâfu'l-Ahlâf fi Ahkâmi'l-Evkaf*, İstanbul 1307, s. 2.
[3] Vakıf Kayıtlar Arşivi'nde halen 2370 adet vakfiye ve kütük defteri bulunmakta olup, bu defterlerde 27.021 adet vakfiye ve benzeri belgenin yanında, çeşitli işlemlere ait belgeler bulunmaktadır.

beddu‘â bölümü yer alır. Tarih ve şahitler ile bâlâsında/üst kısımda hâkimin mührü bulunur.

Vakfiyeler, Kādî/hâkim ve şahitlerin huzurunda vakfın sıhhat ve lüzûmuna hüküm verildikten sonra "Kādî Sicili"ne kaydedilerek tescil edilen vesikalardır. Günümüzde ise vakıf senetleri noterlerce tasdik ettirilmekte ve Asliye Hukuk Mahkemesi’nin kararından sonra tescil edilmektedir.

2. VAKIFLARIN KISIMLARI

Vakıflar, gayr-i menkûl ve menkûl vakfı olarak iki kısımdır:

Bir yerden başka bir yere taşınabilen mal veya eşyaya menkûl, taşınmazlara ise gayr-i menkûl denmektedir.

Tarla, arsa ve ev gibi devamlılık arzeden gayr-i menkûllerin vakfı ittifakla sahihtir; cihad sırasında kullanılan silâhlar, at ve develerin vakfı örfe bakılmaksızın caiz görülmüştür; cihadla ilgisi olmayan diğer hayvanların, mefruşatın, huliyyât ve nukûdun vakfı örf hâline gelen beldelerde sahih, örf bulunmayan yerlerde ise sahih görülmemiştir.

Menkullerin ebedîlik vasfının gayr-i menkûl derecesinde bulunmamasından dolayı genelde nukûd gibi menkûller arsa, arazi, çiftlik, mekteb, dükkân beraberinde, gayr-i menkûle tābî olarak vakfedilmiştir.

3. VÂKIFTA ARANAN ŞARTLAR

Bir vakıf mu‘âmelesinin yapılabilmesi ve bu mu‘âmelenin muteber sayılabilmesi için vakfeden şahsın bu vakfı yapmaya ehil bulunması gerekir. Vakıf mu‘âmelesi de bağışlama gibi bir tasarruf olup vâkıfda **ehliyet-i kâmile** şartı aranır ve bu şartlar şunlardır**:**

a) Vâkıfın temyiz kudretine sahip olması gerekir.

b) Vâkıfın bulûğa[1] ve rüşdüne[2] ermiş olması lâzımdır. "Bâliğ bir şahıs, rüşdünü isbat etmedikçe hukukî mu‘âmeleleri ve dolayısıyla vakıf mu‘âmelesini yapamaz."[3]

c) Vâkıfın mahcur olmaması[4] gerekir. Zira çeşitli sebeplerle hacr altına alınan şahıs hukukî mu‘âmeleleri ve bu meyanda vakıf işlemlerini yapamaz. Ancak, borcu sebebiyle mahcur olan kimse borcundan fazla olan malını vakfedebilir.[5]

d) Vâkıfın hür olması gerekir.

e) Vâkıfın rızası şarttır ki, zor ve ikrah ile yapılan vakıf sahih değildir. Vâkıfın Müslüman olması şart olmadığı gibi, vakıftan faydalananların da aynı dinden olmaları şartı yoktur.[6]

---

[1] Buluğ yaşı, Hanefî fıkhına göre erkekler için 18, kadınlar için ise 17 yaşa ulaşmaktır.
[2] Reşid, malını muhafaza hususunda itinalı olan, har vurup harman savurmaktan kaçınan şahıstır.
[3] *Mecelle*, Md. 947 ve 981.
[4] Kendi malını dilediği gibi kullanmaktan kanûnen men‘ edilmiş, hacr altına alınmış kimsedir. Bkz. İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, c. 2, s. 1900
[5] Mahcur hakkında geniş bilgi için bkz., *Mecelle*, 990-1002. Md.ler arası.
[6] Vâkıfta aranan şartlar hakkında geniş bilgi için bkz., Ali Haydar, *Dürerü'l-Hükkâm Şerh Mecelletü'l-Ahkâm*, s. 120; Hüseyin Hüsnü, *Ahkâm-ı Evkaf*, İst. 1311, s. 3 vd .; H. Hâtemî, a.g.e., s. 83 vd.

Vakfın Sıhhatinin Şartları:

1. Vâkıf, temlik ve teberru‘a ehil olmalıdır.

2. Vâkıfın vakfa rızası bulunmalıdır.

3. Vâkıf, borcundan veya sefâhetinden dolayı gayr-i mehcûr olmalıdır.

4. Vakıf muvakkat değil, müebbed olmak üzere yapılmalıdır.

5. Vakıf bir şarta ta‘lik edilmeyip müneccez olmalıdır.

6. Vakfın gallesi müebbeden münkati‘ olmayacak bir cihete tahsis edilmelidir.

7. Vakfedilen şey, deyn(borç) değil, hâlen mevcut ‘ayn olmalıdır.

8. Asaleten vakfedilen şey, menkûl değil, gayr-i menkûl olmalıdır.

9. Vakfedilen binalar, ağaçlar, kal‘a, gayr-i müstehak bir halde bulunmalıdır.

10. Vakfedilen şey, mu‘ayyen ve malum olmalıdır.

11. Vakfedilen şey, vakıf ânında vâkıfın malı bulunmalıdır.

12. Vakıf, şart-ı hıyardan, muhayyerlik şartına mukārenetten hâlî olmalıdır.

13. Vakfın meşrûtun lehi kat‘i surette tayin edilip cehaletten, terdîdden berî olmalıdır.

14. Mevkûfun ‘aleyh hem hadd-i zâtında, hem de vâkıfın itikādınca ibâdet ve kurbiyyet nev‘inden bulunmalıdır.

15. Mevkûfun ‘aleyh, ecnebi tabiiyetini hâiz gayr-i müslim bulunmamış olmalıdır.[1]

4. MEVKÛFTA ARANAN ŞARTLAR

Vakfedilecek malda aşağıdaki şartların bulunması gerekir:

a) Mütekavvim mal olması gerekir. Yani vakfedilecek menkûl veya gayr-i menkûlün ‘aynından veya gelirinden faydalanılması mubah olan bir mal özelliğini taşıması gerekir.

b) Vakfedilecek malın yeri, miktarı ve özellikleri belirli olması gerekir.

c) Vakfedilen malın, vakfedenin mülkü ve tasarrufunda olması gerekir.

d) ‘Aynıyla intifa olunabilen mabed, hastahane, kütübhane, kabristan gibi vakıf yerlerinin ifrazlı, müstakil ve çevre sınırlarının belirtilmesi gerekir. Hisseli yerler ifraz edilmeden vakfedilemez. Ancak, sâdece gelirinden istifade bazı hisselerin vakfı, bir kısım fukahaya göre caiz görülmüş; İmam Muhammed eş-Şeybânî, hisse vakfını caiz görmemektedir.

e) Vakfedilen şeyin gayr-i menkûl kabilinden olması, te’bîd özelliğinin bulunması gerekir. Ancak Hanefî fukahasına göre aşağıda belirtilen üç hususta istisna vardır:

---

[1] Ömer Nasûhî Bilmen, *Dinî Bilgiler*, İst. 1988, s. 182 vd.

1. İmam Ebû Yûsuf ve İmam Muhammed eş-Şeybânî, menkûl malların gayr-i menkûle tābi olarak vakfedilebileceği görüşündedir. Arazi ile birlikte bir kısım hayvanları ve ziraat âletlerini vakfetmek gibi.[1]

2. Silâh, at gibi savaş âlet ve malzemelerinin vakfı hususunda hadîs-i şerif[2] bulunduğundan bu gibi menkûllerin vakfı sahihtir.

3. İmam Muhammed eş-Şeybânî, hakkında nass bulunmamakla birlikte bir beldede vakfedilmesi hususunda te'âmül bulunan, örf ve âdet hâline gelen mushaf-ı şerif, kitap, balta, gelinlik elbise, mutfak eşyası, dinar ve dirhem cinsinden nakit paralar gibi menkûllerin vakfının sahih olacağı görüşündedir.[3]

Osmanlı idaresi döneminde te'âmül hâline gelen, halkın örf ve âdetleri arasında yer alan menkûllerin vakfı caiz görüldüğü gibi yine menkûller arasında önemli bir yer işgal eden nakit paraların da vakfı caiz görülmüştür.

İmam Züfer, gayr-i menkûle bağlı olsun veya olmasın, 'umûmî bir tarzda menkûllerin vakfını ve hatta kullandıkça tükenebilen şeylerin vakfını da kabul etmiştir. İmam Muhammed eş-Şeybânî ise, mahallî âdetler elverdiği takdirde, menkûllerin vakfını geçerli saymış ve neticede bu görüş fukaha arasında benimsenmiştir.[4]

Bir akar vakfolundukda ol akara tābi olan menkûlün dahî ol akar ile beraber vakf olunması sahihdir. Meselâ: Bir çiftlik

---

[1] Ömer Hilmi Efendi, *İthâfu'l-Ahlâf fî Ahkâmi'l-Evkaf*, İstanbul 1307, Mesele 94 vd.
[2] Muhammed b. İsmail b. İbrahim b. el-Muğîre b. Berdizbe el-Buhârî, *Sahihü'l-Buhârî*, cihad, c. III, s. 199 vd.; zekât, c. II, s. 108 vd.
[3] Vakıfların sıhhatinde şart olan şeyler için bkz. Ö. N. Bilmen, *Kamûs*, İstanbul 1951, c. IV, s. 183 vd.
[4] *İ. A.*, İstanbul 1982, c. XIII s. 154

vakfolundukda âlât-ı ziraat ve tohum ve hayvanât ve ‘avam gibi ol *çiftliğin derûnunda bulunup ona tābi olan* ***menkülât, çiftlik ile beraber vakf olunsa, çiftliğe tebe‘an, menkûlât-ı mezkûrenin de*** *vakfı sahih olur.* Çünkü Mecelle'nin 54. maddesinde zikr olunan kaaide-i fıkhiye mûcebince *"bizzat tecviz olunmayan bi't-tebe‘a tecviz olunur."*.[1]

5. VAKIF ŞARTLARINA RİAYET

Bir vakfın vakfiyesi veya vakıf senedi mahkeme tarafından tescil edildikten sonra yürürlüğe girer ve vakıfla ilgili bütün mu‘ameleler bu vakfiye metni veya vakıf senedinde yazılı hükümlere göre yapılır.

Sahih vakıfların şer‘-i şerife muvafık olan şartlarına muhalefet caiz değildir. Vakıf şartlarına riayet vaciptir. Mütevelliler vakıf şartlarına uymaya mecburdur. Zira “Vâkıfın şartları Şâri‘in şartları gibidir” kāidesine binaen, vakfiyede mevcut bulunan şartlara sadakat ve itina gösterilmiştir.

Vakıflar emanetullahtır. Bu emanete riayetsizliğin manevi cezası pek büyüktür.

Şer‘an kat‘i bir lüzum görülmedikçe hiçbir vakıf tebdîl ve tağyîr edilmemelidir.

---

[1] Ömer Hilmi Efendi, *İthâfu'l-Ahlâf fi Ahkâmi'l-Evkaf*, İstanbul 1307, s. 19.

Bir vakfın şartlarını vâkıf dahi değiştirmeye yetkili değildir. Vakıftan geri dönülemez.[1] Ancak vakıf herhangi bir sebeple çalışamaz hale gelirse o zaman hâkimin re'yi ile vakfın istibdali caiz olur.[2]

Hambelî fukahasına göre, "Vakfedilen bir mal, mâlikin mülkünden çıkar, mevkûfun aleyhimin mülküne girmiş olur". Bu halde ise bi-lâ istibdal satılması, hibe edilmesi, rehin bırakılması, bağışlanması, vârislere mevrûs olması caiz olmaz.

Kur'ân-ı Kerim'de vakıf kelimesi açıkça zikredilmediğinden, vakıf, farz veya vacip hükmünde bir görev olmayıp, Hz. Peygamber efendimizin ve ashabın fiilleriyle sabittir. Hem dünyevî hem de uhrevî gaye ile ve Allah'a kurbiyet/yakınlık gayesiyle vakıf yapılması müstehap ve mendup sayılmıştır.[3]

Vakfın caiz olduğu hususunda bütün müçtehit imamları müttefiktir.

Vakıf müessesesi, fert ve toplumların ruhî, bedenî, malî, dinî, içtimaî ve iktisadî ihtiyaçları sebebiyle ortaya çıkmış ve toplumların ihtiyaçlarına cevap verdiği sürece revaç bulmuş, duyulan alaka sebebiyle yaygınlaşmış ve asırlarca yaşayan vakıf müesseseleri ortaya çıkmıştır.

---

[1] Ebussuûd, *Fetva-yı Ebussuûd,* Kitabu'l-Evkaf, Süleymaniye Kütüphanesi, varak 87a-b.; ayrıca bkz., Ebussuûd, *Fetva bi Tescili Vakfi'n-Nukûd,* Süleymaniye Kütüphanesi, Reşid Efendi, No.:1036, varak 46a.
[2] Ömer Hilmi Efendi, *İthâfu'l-Ahlâf fi Ahkâmi'l-Evkaf,* İstanbul 1307, s. 71 vd.
[3] Ömer Nasuhi Bilmen, *Hukuk-ı İslâmiye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, İstanbul 1951, c. IV, s. 171; s. 329.

Vakıflar, en büyük gelişmeyi Osmanlılar zamanında göstermiştir. "*İnsanların en hayırlısı, insanlara faydalı olanıdır*"[1] hadîs-i şerifini rehber edinen Osmanlılar, vakıf yoluyla sayısız muazzam ve kalıcı eserler meydana getirmişlerdir.[2]

6. VAKIFLAR YOLUYLA VERİLEN HİZMETLER

Te'sis edilen vakıflar vasıtasıyla Kur'ân, hadis, fıkıh tahsili, Kur'ân, hatim, dua, aşır, Yâ-sîn okuma, ilim öğrenme ve öğretme, suyolları, su kemerleri, çeşmeler, sebiller, yollar, kaldırımlar, aşevleri, dul ve yetim evleri, çocuk emzirme ve büyütme yuvaları, namazgâh, kütüphane, dükkân, misafirhane, kuyular, çamaşırhane, helâ, han, hamam, bedesten, türbe, iskele, deniz feneri, ok ve güreş meydanları, esir ve köle azadı, fakirlere, cami ve mescitlere yakacak temini, hizmetçilerin efendileri tarafından azarlanmaması için kırdıkları kâse ve kapların yerine yenilerinin alınması, gazilere at yetiştirme, ağaç dikme, borçtan dolayı hapse girenlerin borcunu ödeme, dağlara geçitler, derbentler kurma, öksüz kızlara çeyiz hazırlama, borçluların borçlarını ödeme, dul kadınlara ve muhtaçlara yardım etme, baharda açık havada çocukları gezdirme, mektep çocuklarına gıda, yiyecek ve okul malzemesi yardımı, fakir

---

[1] Es-Suyûtî, *el-Câmiu's-Sağir*, c., 2, s. 8.

[2] 1530-1540 seneleri arasında yapılan vakıf tahrir kayıtlarına göre; yalnız Anadolu eyaletinde vakıf yoluyla 45 İmaret, 342 cami, 1.055 mescid, 110 medrese, 154 muallimhane, 1 kalenderhane, 1 Mevlevihane, 2 dârülhuffâz, 75 büyük han ve kervansaray kurulmuş, bu müesseselerde vazife yapan 121 müderris, 3.756 hatip, imam ve müezzin ile 3.229 şeyh, şeyhzâde, kayyım, talebe veya mütevellinin iaşe giderleri ve maaşları vakıf gelirlerinden karşılanmıştır. Aynı tarihlerde sadece Karaman eyaletinde vakıf yoluyla 3 imâret, 75 câmi, 319 mescid, 45 medrese, 272, zaviye, 2 dârülhadîs, 31 dârülhuffâz, 4 muallimhane, 2 dârüşşifâ, 14 kervansaray, Rûmî eyâletinde ise; 10 imâret, 93 câmi, 218 mescid, 35 medrese, 275 zâviye, 13 muallimhâne ve 17 kervansaray vakıf yoluyla te'sis edilmiştir.

ve kimsesizlerin cenazesini defnetme ve her çeşit cenaze giderlerini karşılama, bayramlarda çocukları ve kimsesizleri çeşitli hediyelerle sevindirme, kalelere, istihkâmlara veya donanmaya yardımda bulunma, kış aylarında kuşları besleme, hasta ve garip leylek ve diğer kuşların bakımı ve tedavisi, ulaşım için yol, köprü, menfez, kaldırım ve kaleler inşa etme, yolcuların konaklaması için kervansaraylar yapma, cami, mescit ve sokakları aydınlatma ve temizletme, halkın faydalanması için park ve bahçeler tanzim etme, insanların bedenî ve ruhî hastalıklarını tedavi etmek gayesiyle vakıf hastaneler, dârüşşifâlar ve tımarhaneler gibi önemli vakıf müesseseleri tesis edilmiş, din ve ırk farkı gözetmeksizin vakıf hizmetleri bütün insanlığın hizmetine tahsis edilmiş ve bu vakıflar sayesinde birçok hayır hizmetleri gerçekleşmiştir.

İmaretlerde, seyahatin meşakkati altında yorgun düşen yolcuların istirahatını te'min ederek, din ve kültür birliğinin kurulması sağlanmış, açlık tehlikesiyle karşı karşıya bulunan ümitsiz kimselere bir sığınak vazifesi görmüş, dinî ve insanî vecibeler en iyi şekilde yerine getirilmiştir. Ayrıca imaretler bünyesinde yer alan dârüşşifâlar, halkın poliklinik ve hastane hizmetlerini görmüş ve bu hizmetler devrin en selâhiyetli tıp otoriteleri eliyle parasız olarak yapılmıştır. İmarethaneler vasıtasıyla yüzlerce yetime maaş bağlanmış, binlerce fakirin karnı doyurulmuş, dul kadınlar himaye altına alınmış, yetim ve fakir çocukların okutmaları için mektepler açılmıştır.

Osmanlı dönemine ait dört asırlık vesikalara bakıldığında, fakirlikle mücadele edildiği, mahalle fukarasına, Haremeyn fukarasına, Medine fukarasına, dervişan fukarasına, fukara-yı müslimine, aç, susuz ve muhtaç insanların ihtiyaçlarının karşılanmasına müteallik pek çok vakıflar yapılmıştır.

Vakfı kuran kimseler tarafından vakfı idare edecek olan mütevelliler için tevliyet ücreti verilmesi vakfiyelere derc edilmiş ve bu yetkiye binaen vakıflar yoluyla hem insanlara iş/meşgale imkânı sağlanmış, hem de onların zaruri ihtiyaçlarını karşılamaları için vakıflardan bir miktar ödeme yapılmıştır.

Günümüze kadar intikal eden çeşme ve sebillerin, tarihî sayısız vakıf eserlerin tamir ve bakımları da yine vakıflar yoluyla karşılanmıştır. Bütün bu hizmetler devlet bütçesinden harcama yapılmadan vakıflar yoluyla karşılanmıştır.

7. VAKIFLARIN İDARE VE MUHASEBESİ

a. Vakıfların İdaresi

Vakıflar bugüne kadar mütevelliler tarafından idare edilmiş ve edilmektedir. Mütevelli, vakıf işlerini vakfiye şartlarına uygun bir şekilde idare eden ve gözeten kişi veya kişilerdir.

Mütevelliler vakıfla ilgili bütün işlerden sorumlu olup, gelirleri toplamak ve toplanan gelirlerle vâkıfın şartlarını yerine getirmek,

vakıfta çalışanların ücretlerini ödemek, vakıfla ilgili bütün bakım ve onarım işlerini yürütmek zorundadır.

Mütevelliler ya vâkıfın şartıyla veya mahkemenin nasbı ile tayin edilir. Tevliyet müddeti zamanla sınırlı olabilir. Günümüzde ise mütevelliler vakıf senedine göre seçilmektedir.

Vakıflarda tevliyet vazifesi için ücret şart koşulmuşsa mütevelli bu ücrete müstehak olur. Ayrıca, hâkim de mütevelli için ecr-i misil miktarı ücret tayin edebilir.

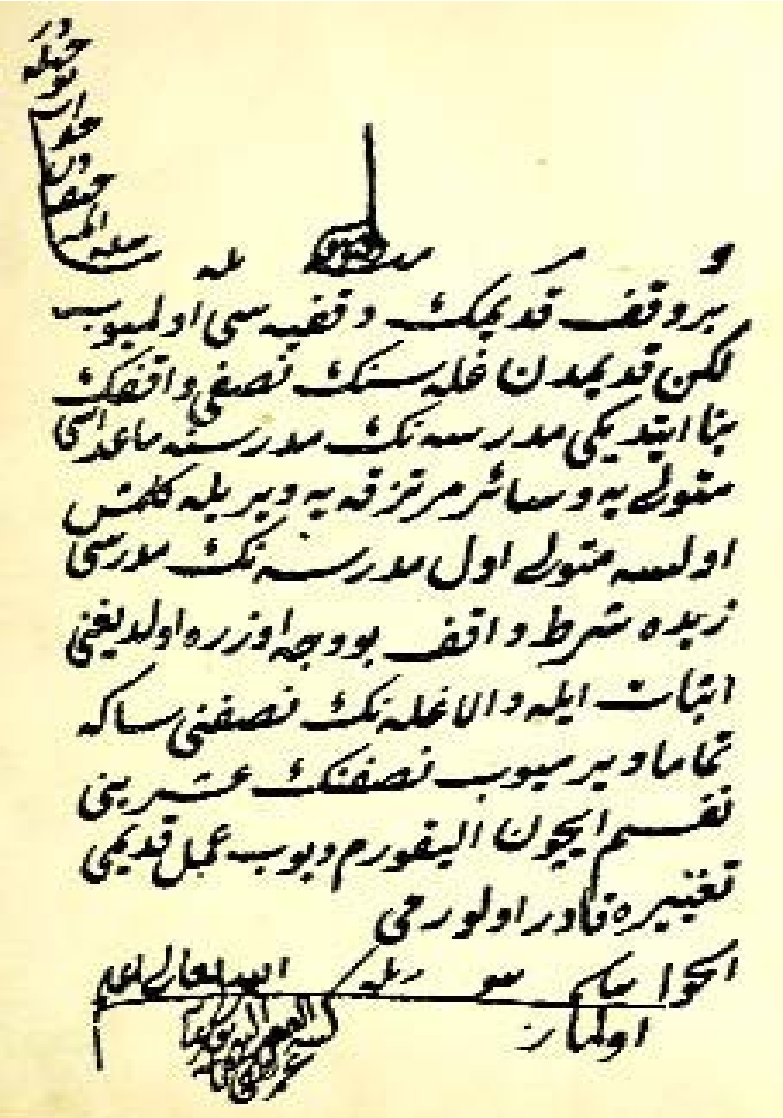

(Ömer Lütfi Efendi'nin fetvalarından bir misâl, *İlmiye Sâlnâmesi,* s. 817)

b. Vakıf Muhasebe Kayıtları

Vakıflara ait tutulan defterler ile ve mahkeme kayıtları tatbikatın yazılı vesikaları olup, geçmiş uygulamaları günümüze aksettirmeleri bakımından önemlidir.[1]

Vakıflara ait kayıtların ekseriyeti Arapça veya Osmanlıcadır. Şer‘î mahkemelerde vakıflarla ilgili yapılan birçok muamele vardır. Bunlar kısaca şöyledir:

Vakfiyelerin tescili, vakfiyenin isbatı, vakıf borçları ve alacakları, karz-ı şer‘î borçları, vakıf borç ve alacaklarının ikrarı, tasdik ve taahhütleri, vakıftan verilen borca mukabil alınan rehinlerin cins ve miktarları, borcun ödenmesinden sonra rehinin kaldırılması, kefalet, vekâlet, niyabet, tevliyet, vasi nasbı ve azli, vakıf gayr-i menkullerinin kiraya verilmesi, vakfa gelir getirmeyen gayr-i menkullerin mahkeme kararı ile satışı ve vakıf gelirinin vakfın gayesine uygun sarfiyatı ile ilgili istiğlal… vb. kayıtlar.

Şer’î Mahkemelerde vakıf kayıtları genelde diğer vesikalarla birlikte tutulmuştur. Ancak yalnız vakfiye ve muhasebe kayıtları için müstakil defterlerin tanzim edildiği de görülmektedir. Müstakil olarak tutulan bu defterlerde vakıftan borç alan kimselerin isimleri, adresleri, alacaklıların adı ve adresleri, borç miktarı, borcu geri ödeme zamanı, ne kadar müddetle borç verildiği, borca karşılık

[1] Vakıflarla ilgili uygulamaları bize aksettiren Şer’î Siciller Arşivi ve Şeyhülislamlık(Bâb-ı Fetva), Meşihat Arşivi ve diğer arşiv malzemeleri arasında yer alan muhasebe kayıtları hâlâ araştırılmayı bekleyen önemli tarihî malzemelerdir.

alınan rehin mal veya eşyasının özellikleri, borca mukabil gayr-i menkul gösterilmiş ise bu gayr-i menkulün hududu ve taşıdığı özellikler, vakıftan alınan borcun geri ödenmemesi halinde borca karşılık alınan mal veya eşyanın emsal bedelle, günün rayicine göre satılması ve bu satıştan elde edilen paradan vakfın alacağının tahsilinden sonra kalan fazla miktarın mal sahibine iadesi[1], borca karşılık kefil gösterilmiş ise kefile ait bilgilerin tesbiti ve vakıftan alınan borca "kefil ve zâminiz" sözü alındıktan sonra borç verildiği, borcun ödenmemesi halinde vakıf alacağının kefillerden alındığı, kefil borcunu ödemeden vefat ettiğinde ise vakıf alacağının ölen kefilin geride bıraktığı malından mahsup edildiği… gibi bilgiler yer almaktadır.[2]

Vakıf muhasebelerinde ihtisas isteyen muhasebe teknikleri yerine, en kolay ve herkesin anlayıp tatbik edebileceği bir kayıt sistemi uygulanmıştır. Meselâ, ilk önce vakfın sermayesi kuruş ve

---

[1] Vakıftan rehin mukabili borç alan ve fakat vakfa olan borçlarını ödemeyenlerin vakfa rehin olarak bıraktıkları eşya ve emtia satılır ve gelirinden vakıf alacakları tahsili edilir ve kalan miktar rehin sahiplerine iade edilmiştir. Buna dairi 12 Safer 1183/1769 tarihli bir muhasebe kaydı şöyledir:

Mercan tesbih me'a gerdan	1 adet	19 kuruş
Ufak mercah tesbih	1 adet	1 guruş
Sîm bıçak me'a sîm zincir	1 adet	15 guruş
Sîm kuşak	1 çift, 25 dirhem	5 guruş
Altın yüzük me'a kırmızı taş	1 adet	3 guruş
Yeşil kahve makramesi	1 adet	1 guruş
Bir sîm bilezik	1 adet, 68 dirhem	12 guruş
	Cem'an yekûn:	57 guruş

Mesarif-i mezkûr:

Ücret-i Bedestânî	1 guruş
Ücret-i çukadar	1 guruş
Ücret-i muhzıriyye	2 guruş
Yekûn:	4 guruş

Mütevell-yi vakf İbrahim Efendi'ye vakf içün teslim olunan:

Cem'an yekûn: 53 guruş

Yukarıdaki kayıttan vakfa rehin olarak nelerin bırakıldığını, cins, adet ve kıymetlerinin ne olduğunu, rehinlerin satışından elde edilen geliri, satış muamelesi için yapılan işlem ile masrafı, masraflar düşüldükten sonra vakfa teslim edilen miktarı görmek mümkün olmaktadır. Muhasebe açısından değerlendirildiğinde ise gelirden giderin düşüldüğü ve kalan miktarın bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu gayet basit bir muhasebe şeklidir.

[2] İstanbul Müftülüğü Şer'î Siciller Arşivi, Kısmet-i Askeriyye Mahkemesi, 2088. sicil, varak, 9b.

para cinsinden yazılmış, bu rakamın altına günlük olarak gider ve gelir rakamları ve karşılarına da açıklamaları yazılmış, gelen miktar sermaye ile toplanarak, giden miktar ise çıkarılarak sonuç alt satırda gösterilmiştir. Böylece vakfın son hesap durumu hemen ilk bakışta görülebilmektedir.

Vakıfların mal varlığını, gelir ve gider durumlarını, ne kadar akarının bulunduğunu ve bunlardan ne kadar gelir elde edildiğini, kimlere ne kadar borç verildiğini, verilen borca mukabili alınan nema miktarı ile ne çeşit rehin alındığını ve kimlerin kefil kılındığını vakıflara ait muhasebe defterleri kayıtlarından tespit etmek mümkündür.

Vakıfların işleyiş tarzları ile malî durumlarının tesbiti amacıyla zaman zaman teftişler yapılmıştır. Bu teftişlerde vakıfların önceki defter kayıtlarıyla hal-i hazır durumları karşılaştırılmış ve zaman zarfında meydana gelen değişmeler, vakfı kimin kurduğu, kuruluş ve tescil tarihi, ne gibi ve ne miktar mallarının bulunduğu, bu vakıf mallarından elde edilen yıllık geliri, elde edilen bu gelirlerin gün, ay ve yıl olarak nerelere harcandığı, gelir-gider yekûnları ve varsa gelir-gider arasındaki farklar kayıt altına alınmış ve bu şekilde "**Vakıf Tahrir Defterleri**" adıyla bir defter serisi ortaya çıkmıştır ve bir tahrir örneği şöyledir:

Ömer Lütfi BARKAN ile Ekrem Hakkı AYVERDİ'nin neşre hazırladığı
"953 (1546) tarihli İstanbul Vakıfları Tahrir Defteri" nde
asl-ı vakfı nakdiyye olarak belirtilen vakıf paraların listesi :

No.:	Vâkıfı:	Yılı(Hicrî):	Asl-ı vakf:	Hâsıl fî sene:	Şart-ı vâkıf :
17	Mustafa Çelebi b. Durak	--	50.000	5.000	Onuonbirden eksiğe ve ziyâdeye verilmeğ
19	Fatma Hatun bt. Hüsam Beğ	938	20.000	2.000	Cüz okunması için
24	Fatma Hatun bt. Hüsam Beğ	943	1 0.000	1.000	Ribhinden cüz okına
25	Bâliğ Beğ b. Abdullah	943	100 Filori	590	Ribhinden cüz okına
40	Şüca' b. Abdullah	943	30.000	3.000	Eczâ okına
41	Hacı Ca'fer b. Abdullah	947	7.000	700	Günde bir cüz okına
42	Hüdâverdi Beğ	948	24.000	1.400	İstirbâh olunub gallesi sarf
43	Fâtıma bt. Şîrmerd	936	5.000	500	Onuonbir hesâbı üzere istirb.
48	Hasnâ Hâtun bt. İlyas	949	4.500	450	Ribhinden muallime cüz için
53	Mevlânâ Mehmed b. İshak	927	10.000		1.000
54	Nefîse Hâtun bt. Şeyh Mehmed	925	9.000	900	Ribh-i meblâğdan İmama virilüb 'aşr–i K
55	Mevlânâ Sinan b.Hacı Bayram	908	10.000	1.000	Günde iki cüz okına
59	Fâtıma Hâtun bt.Atmaca	937	4.000	400	Günde bir cüz okına
60	Hasan Beğ b. Hamza	931	15.000	1.500	Mesârif-i mezbûreye sarf
61	Emine Hâtun bt.Hüsam Beğ	946	18.000	1.800	Ribh-i meblâğdan...cüz okına
64	Hacı Mehmed b. Behram	953	6.000	--	
69	Yusuf b. Abdullah	932	1.000	100	Sûre-i Yâsîn okına
85	Hüsam Beğ b. Abdurrahman	941	35.000	3.500	Mahsûlât,mesârif-i mezbûreye sarf olunub...

18. asra ait vakıf tahrir defterlerinde şu bilgilere yer verilmiştir:

Vakfın ismi ve kuruluş gayesi, vakfın yer aldığı mahallenin adı, mütevellinin ismi, tahririn hangi zaman diliminde yapıldığı, vakfın asıl sermayesi, varsa sermaye ilavesi, bu ek sermaye ile oluşan yeni sermaye, sermayelerden elde edilen gelirler, "minha el-mesarif" başlığı altında kimlere, hangi sebeple ve ne miktar harcama yapıldığı, "Zimem" başlığı altında ise vakıf sermayesinin ne kadarının, hangi şahıslara verildiği ve bu kişilerin oturduğu mahalle, bunların dinleri ve cinsiyetleri kayıt altına alınmıştır.[1]

Meselâ, Mevlânâ Hızır b. Cemalüddin Vakfı'nın tahrir kaydı şöyledir:

Asl-ı Vakf		**Hasıl fi Sene**
Dekâkîn 12 bâb		2.200
Dekâkîn 8 bâb		1.500
Dekâkîn 23 bâb		2.696
	Zevaid:	**4.921**

[1] Murat Çizakça, Risk Sermayesi, Özel Finans Kurumları ve Para Vakıfları, İstanbul 1993, s. 70.

El-Mesarif	fi yevm:	fi şehr:	fi sene:
Cihet-i imam	-	100	-
Cihet-i Müezzin	3,5	-	-
Cihet-i dühni sirac	-	6	-
Cihet-i sikaye	1	-	-
Cihet-i tevliyet	3	-	-
Cihet-i mukata'a-i zemin	-	-	120[1]

c. Vakıf Muhasebesi

Muhasebe, malî vasıflı muameleleri kaydetme, sınıflandırma, özetleyerek rapor etme, analiz etme ve yorumlama bilim ve sanatıdır.

Muhasebe, Sümerler zamanından beri kullanılmakta olup, alıp-vermeler için vesikalar tanzim edilmiştir.[2] Bu vesikalar hesapların daha sonra kontrol ve teftişine imkân sağlamıştır.

İlhanlılar malî sistemleri kendilerinden önceki devletlerden iktibas etmiş ve bunları geliştirerek daha düzenli hale getirmişlerdir.[3] Bu dönemde muhasebe kaideleri tespit edilmiş, bu maksatla muhasebe kitapları yazılmıştır.[4]

Emeviler muhasebe sistemini Arapçaya çevirmiş ve muhasebe gelir-gider kayıtlarında siyakat yazı ve rakamları kullanılmıştır.[5] Bu muhasebe kayıt sisteminde, rakamların yukarıdan aşağıya doğru alt

---

[1] İsmail Kurt, 953/1546 Tarili "İstanbul Vakıf Tahrir Defteri"ne Göre Para Vakıfları, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Şubat 1998, sayı 112, s. 155.

[2] Kur'ân-ı Kerim'in Bakara Suresi, âyet 282'de "aranızda vadeli borç para verdiğiniz zaman, bunu mutlaka adil bir kişiye yazdırın" emri vardır. İslâmiyet bilhassa borç ve alacakların yazılmasına büyük ehemmiyet vermiştir. Bu ilahî emir alacak ve verecek kayıtlarının tutulmasını sağlamıştır.

[3] Barthold, "İlhanlılar Devrinde Malî Vaziyet", *Türk Hukuk ve İktisat Tarihi Mecmuası*, c., 1, İstanbul 1931, s. 142 vd.

[4] İlhanlılar devrinde yazılar muhasebe kitapları, *Saadetnâme, Kanunu Saadet, Camiü'l-Hesab ve Risale-i Felekkiye (Kitab-us Siyakât)*'dır.

[5] İsmal Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devlet Teşkilatına Medhal,* Ankara 1984, s. 214 vd.

alta yazılması ve rakamların öncesinde/devamında veya üstünde açıklamalara yer verilmesi, sonunda ana tutar, sonra diğer tutarlar alt alta ve yukarıdan aşağıya doğru merdiven basamakları biçiminde sıralanması ile merdiven muhasebe kayıt usûlü[1] ortaya çıkmış, defter kayıtlarında maddelerin birbirlerinden ayrılmasında son harfin ya da aradaki bir harfin uzatılarak yazılabilmesi gibi özelliğinden faydalanılmış ve bu usûl 8. asırdan, 19. asır sonuna kadar 1100 yıl boyunca kullanılmış, İslâm devletlerinin her çeşit gelir-giderleri bu usulle kayıt altına alınmıştır.

Arapça, Farsça ve Osmanlıcadaki harf ve yazıların sağdan sola doğru yazılması muhasebe kayıt sisteminin gelişmesinde etkili olmuştur.

Muhasebe kayıt sisteminde, siyakat yazısının kullanılmasının üç asıl sebebi vardır: Bunlardan birisi, devlet muhasebesi sır özelliği taşıdığı için muhasebe kayıtlarında okunması zor olan bu yazı kullanılmıştır. İkincisi, muhasebede az yere çok yazı yazılması zorunluluğudur. Üçüncüsü de, Arap harflerindeki noktaların, satırlardaki kelimelerle karışma ihtimalinin bulunmamasıdır.

Osmanlılar devlet muhasebesinde ve işletmelerde, vakıflarda yüz yıllar boyu merdiven muhasebe usûlü kullanmıştır. Bu usul dünyada bilinen en uzun ömürlü kayıt tekniklerinden biri olup bu sistemle milyonlarca defter tutulmuştur.[2]

---

[1] Vakıfların gelir ve giderlerinin kaydedilmesinde de Merdiven Usulü kullanılmıştır.

[2] Osmanlı Devleti'ne ait yaklaşık 95.000.000 adet belge ve 360.000 adet defter bulunmaktadır. Bunların 180.000 adeti muhasebe defteri ve 15.000.000 adeti ise muhasebe evrakıdır. Yine bunların % 90'ı Osmanlı'nın kullandığı muhasebe sistemine göre, kalan % 10'u ise 1900–1922 yılları arasında kullanılan çift yanlı kayıt usûlüne göredir.

XIX. yüzyılın sonlarından itibaren çift yanlı muhasebe kayıt sistemine geçildiği için Merdiven Yöntemi tarihe mal olarak kullanım dışı kalmıştır. Çift yanlı kayıt usûlü, soldan sağa yazı kültürüne ve Latin harflerinin özelliklerine göre geliştirilmiş bir sistemdir.[1] İtalyan ve Amerikan usulü muhasebe kayıtlarında yevmiye, kebir, cari gibi birbirini tamamlayan birden fazla defter tutulmakta ve hesaplar ayrı defterlerde takip edilmektedir.

Günümüze kadar milletlerarası birçok muhasebe kayıt sistemi standardı ortaya çıkmış ve herkesin bu standartlara uyması istenmişse de zaman ve şartlar bu kayıt sistemlerinin değişimi ve gelişimini zaruri kılmıştır.

d. Vakıfların Gelir-Gider Kalemlerinden Bazıları

Vakıfların gelirleri arasında ziraî mahsullerden alınan vergiler ile vakıf eliyle işletilen işletmelerin hâsılatı, dükkân ve meskenlerden alınan kiralar yer almaktadır. Bunların dışında hamam, değirmen gibi sınaî kuruluşlar, çeşitli imalathaneler ve gediklerden elde edilen gelirler de vardır.

Vakıfların asıl gelir kaynaklarını vakıf arazilerinden alınan vergiler ve kira gelirleri teşkil etmiştir. Hayır maksadıyla yapılan aynî ve nakdî şartlı ve şartsız teberrular da vakıfların gelir kaynakları arasında bulunmaktadır. Vakıf gelirleri, vakıflarda vazife

[1] İtalyan matematikçi ve rahip Luca Pacioli, miladî 1495'te, Venedik'de yayınladığı "*Suma de Arithmetica, Geometrica, Proportioni et Proportionalita*" adlı kitabında çift taraflı kayıt usulünden bahsetmiş ve bu nedenle çift taraflı muhasebe kayıt tekniğinin kurucusu kabul edilmiştir.

yapan câbîler vasıtasıyla tahsil edilmiş ve vakıf muhasebesine "asl-ı vakf" olarak kaydedilmiştir.

Vakıflar, gayelerinin tahakkuku için bir takım masraflar yapmışlardır. Vakfın gayesine göre muhtelif masraf çeşitleri vardır. İmaretler[1] için mübaya'a bedelleri en başta gelen masraflar arasındadır.

Bir hizmetin karşılığı olarak ödenen ücrete "vazife, çoğulu vezâif" dendiği gibi bu vazifeyi alanlara da "ehl-i vezâif veya mürtezika" adı verilmiştir. İşte bu hizmet karşılığında ödenen ve genelde günlük olarak belirlenen ücretler ile talebelere ve fakirlere karşılıksız yapılan yardımlar da giderlerin bir bölümünü teşkil etmiştir.

İnşa, tamir ve aydınlatma giderleri vakfın mâlî gücü nisbetinde ve belli bir öncelik sırasına göre yapılmış ve vakfiyelerde tamirle ilgili olarak "İmâre, rakabe, meremmet, termîm..." gibi tâbirler kullanılmıştır.

Vakıf giderleri arasında, herhangi bir hizmet karşılığı olmaksızın ilim sahiplerine yapılan ödemeler, mübarek gün ve gecelerde, bayramlarda yapılan harcamalar da bulunmaktadır ki, bu giderler vakfın bütün masrafları düşüldükten sonra kalan zevâidden[2] karşılanmıştır.

---

[1] Talebelere, fakirlere, gelip-giden yolcu ve misafirlere yemek vermek üzere kurulmuş aş evlerine imâret denmektedir.
[2] "Zevâid", vakıf gelirlerinden yapılan harcamalardan sonra kalan gelir fazlasının adıdır.

Yine gelir fazlaları ile bir sosyal yardım hizmeti olarak imarethanelere destek olunmuş, dâru'ş-şifâlara bedava ilâçlar temin edilmiştir. Bu gibi harcamalar da vakıf muhasebesine "el-Mesarifat/Giderler" olarak kaydedilmiştir.[1]

Tanzimat öncesi dönemde vakıf muhasebesi ile ilgili kayıtlar, Haremeyn Muhasebesi Kalemi, Haremeyn Mukataası Kalemi, Küçük Evkaf Muhasebesi Kalemi ve Anadolu Muhasebesi Kalemi'nde tutulmaktaydı. Ayrıca Şer'î mahkemeler ve vakıflarca da kendi bünyelerine ve ihtiyaçlarına göre ayrı defterler tutulmaktaydı.

Haremeyn Muhasebesi Kalemi ile Haremeyn Mukataası Kalemi, Mekke-Medine'deki vakıfların kayıtlarını tutarak muhasebelerini kontrol ederdi. Dârussaâde Ağaları'nın nezareti altında bulunan Haremeyn Muhasebesi Kalemi, selâtin camilerin vakıfları ve bu camilerde görev yapan görevlilerin maaşları ile ilgili işlemlere bakardı. Bu dairelere bağlı bütün vakıfların muhasebe işlemleri her sene evkaf müfettişleri tarafından gözden geçirildikten sonra muhasebe defterleri Baş muhasebeye gönderilir, bir sureti de dairesinde saklanırdı.[2]

Vakfiyelerde senede veya birkaç sene de bir vakıf muhasebelerinin yapılması şart koşulmuş bulunan vakıfların muhasebe cetvellerinin tanzimi mütevelliler tarafından hazırlanır,

---

[1] Diğer tafsilat için bkz., İsmail Kurt, "953/1546 Tarihli İstanbul Vakıfları Tahrir Defteri'ne Göre Para Vakıfları", Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, Şubat 1998, sayı 112, s. 153 vd.

[2] Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde 966-1250 yılları arasına ait, Haremeyn-i Şerifeyn vakıfları ve mukataaların muhasebeleri ile ilgili 665 adet muhasebe defteri bulunmakta ve bu defterlerde dükkân, oda, menzil, hane vb. emlâkin kira bedelleri ve kiracıları ile ilgili kayıtlar yer almaktadır.

vakfın varidat ve sarfiyatının tetkiki ise hâkim marifetiyle yapılır; vakfiyesinde muhasebe şartı bulunmayan vakıflara su-i istimal olmadıkça hâkim müdahil olmazdı.

Günümüzde vakıfların muhasebe cetvellerinin tanzimi yine mütevelliler marifetiyle yaptırılmakta ve uzman muhasebeciler tarafından hazırlanan bilanço, gelir-gider cetvelleri vakfın her yılsonunda yapılan genel kurullarda görüşülerek değerlendirilmekte, bu vesikalar ayrıca Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne gönderilmektedir. Vergi muafiyeti bulunan vakıfların muhasebe evrakı ise Malî Müşavirin tedkik ve tasdikinden sonra Maliye Bakanlığı ve Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne sunulmaktadır.

19. asır vakıf muhasebe uygulamalarını aksettirmesi bakımından "Kadıasker Mehmed Vahîd Efendi ve Şeyhü'l-İslâm Ömer Hüsamüddin Efendilerin Vakıflarına Ait Muhasebe Defteri, Tevliyeti Fetva Emânet-i 'Aliyyesi'ne Meşrut Evkafa Ait Defter ile Mehmet Asım Efendi Vakfı Muhasebe Defteri" vakıf muhasebesi örneği olarak önemlidir ve bu defterlerde önemli vakıf muhasebesi bilgileri mevcuttur.[1]

Vakıf muhasebe defterlerinden bazıları sadece bir vakıf adına düzenlenmiştir. Bazı defterlere ise bölümler halinde sekiz ile on vakıf muhasebesi bir defterde, fakat bölümler halinde kaydedilmiştir. Bu durum, muhasebesi bir arada tutulan bu

[1] İstanbul Müftülüğü Meşihat Arşivi, genel sıra no., 1696 ve 1698.

vakıfların muhasebe kayıtlarının azlığını yani vakıf gelir-gider hareketliliğinin çok olmadığını göstermektedir.[1]

"Kadıasker Mehmed Vahîd Efendi ve Şeyhü'l-İslâm Ömer Hüsamüddin Efendilerin Vakıflarına Ait Defter" in 56-63. sayfaları arasında, vakıftan ne miktar borç verildiği, idâne tarihleri, teslimat tarihleri, idânenin ay olarak müddeti, nemanın yüzde olarak miktarı, vakıftan borç alanların isimleri, asl-ı mal ve nema miktarları, borcun bittiğine dair açıklama, icra yolu ile alınan paralara ait bilgiler ile ait olduğu muhasebe dosya numaraları gösterilmiş; 68-70. sayfalar arasında da cibâyet olunan nema ve bu nemanın beyanı, mâl-i vakıf yekûnu ile açıklamalı olarak meydana gelen harcama miktarları kaydedilmiştir.

Aynı defterin devamında Ömer Hüsamüddin Efendi Merhumun Nukûd-ı Mevkûfesinin 1868-1869 yılları arasında, izn-i şer'î ile yıllık ne miktar harcama yapıldığı, vakıf gelirlerinin miktarı ve meşruhatı belirtilmiştir.[2]

Vakıf muhasebesi ile ilgili "Tevliyeti Fetva Emânet-i 'Aliyyesi'ne Meşrut Evkafa Ait Defter"de yirmi üç adet nukûd vakfının isimleri verilmiş, on altı vakfın ne miktar vakıf parasının olduğu, kaç sene zarfında ne kadar meblâğa ulaşıldığı, vakıf parasının artıp artmadığı, vakfedilen paraların kaç seneden beri

---

[1] Şeyhülislamlık Arşivi'ne Bâb-ı Meşihat, Meşihat Arşivi de denilmektedir. Bu arşivdeki vakıf kayıtları ve muhasebe defterleri için bkz., Bilgin Aydın, İlhami Yurdakul, İsmail Kurt, *Şeyhülislamlık(Bâb-ı Meşihat) Arşivi Defter Kataloğu*, ss. 139-145.

[2] Meşihat Arşivi'nde Tahir Ağazade Zeliha Hanım Vakfı Varidat ve Mesarifat Defteri 1699, Mehmet Asıf Efendi Vakfı Muhasebe Defteri 1700, Şeyhü'l-İslâm Ömer Hüsamüddin Efendi Vakfiyesi 1701, el-Hac Murtaza Efendi, Selime Hanım, Bahri Hatun bt. Abdullah b. Abdülmennan vakfiyeleri 1702 numaralarda kayıtlıdır.

işletildiği konularına yer verilmiştir. Ayrıca bu muhasebe kayıtlarında kuruş ve para cinsinden vakfın ne miktar parasının bulunduğu, bu paraların kimlerin zimmetinde olduğu, hangi tarihte, ne maksatla ve ne miktar borç verildiği gösterilmiştir.[1]

Vakıf muhasebesi ile ilgili bu kayıtlardan, her vakfın mütevellisi tarafından hesapların tutulduğu, muhasebe kayıtlarının değişik tarihlerde yapıldığı, yıllık veya birkaç aylık hesapların çıkarılarak kadı ve şahitler huzurunda hesap görüldüğü, hesap gününde vakfın ne miktar mal varlığının olduğu, akarının olup-olmadığı ve varsa ne miktar gelir getirdiği, vakfın kimlerde alacağının veya kimlere borcunun olduğu, vakıf vazifesini yürüten vazifeliler için ne miktar ücret ödendiği, sandık mevcudunun ne olduğu tesbit edildikten sonra muhasebe sonuçlarının sicillere kaydedildiği, muhasebe kayıtlarının herkesin anlayabileceği tarzda olduğu görülmektedir.

Ayrıca vakıftan nakit borç verilen miktarın karşısına, borç verilen kimsenin adı ve unvanının yazıldığı, bu borcun hüccetle mi, istiğlâl ile mi, hem hüccet hem istiğlâl ile mi veyahut istiğlâl ile ve kefalet ile mi verildiği hususu da zikredilmiş; borca karşı alınan nemanın miktarı belirtilmiştir.

[1] İstanbul Müftülüğü Meşihat Arşivi, genel sıra no., 1696 (1312-1330 yılları arası).

8. GÜNÜMÜZ VAKIFLARINDA UYGULANAN MUHASEBE KAYIT SİSTEMİ

Muhasebe sistemi, malî nitelikteki olayların belgelendirilmesi, defter kayıtlarının yapılması, belli dönemler itibariyle sonuçların tesbiti, yorumlanması ve ilgililerin kullanımına sunulmasıdır.[1]

Günümüzde genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri, teknik bir tabir olup, muhasebeciler arasında görüş birliğine varılmış muhasebe usullerinden meydana gelir. Ancak bu ilkeler zaman, mekân ve şartlara göre değişebilmektedir.

Genel Muhasebenin Fonksiyon ve Kavramları

Muhasebenin, işletmelerin faaliyetleri sonucunda ortaya çıkan malî işlemleri kaydetme, sınıflandırma, özetleme ve raporlama olarak dört ana fonksiyonu bulunmaktadır ve bunlar kısaca şöyledir:

a- Kaydetme Fonksiyonu: Malî işlemlerin muhasebe sistemine göre muhasebe defterlerine kayıt yapılması işlemi olup, kayıtların doğru şekilde yapılması şarttır. Muhasebe sisteminde Tek taraflı ve Çift taraflı kayıt olarak iki farklı kayıt çeşiti bulunmaktadır.

[1] Ayboğa, 2004:31.

b- Sınıflandırma Fonksiyonu: Malî işlemlerin kayıt edilmesinden sonra belirli zaman aralıklarında girilmiş olan bu kayıtların derlenip toparlanarak niteliklerine göre gruplandırılıp değerlendirilmesidir. Kayıtların sınıflandırma işlemi Defter-i Kebir üzerinde yapılmaktadır.

c- Özetleme Fonksiyonu: Defter-i Kebir üzerinde sınıflandırılan malî kayıtların muhasebe dönemi sonlarında mizanının çıkarılarak firma faaliyeti hakkında sağlıklı verilere ulaşılmasıdır.

d- Raporlama Fonksiyonu: Raporlama, muhasebenin en önemli fonksiyonlarından birisi olup, çıkarılan Bilanço, Gelir-Gider tablosu sayesinde faaliyetler hakkında detaylı bilgiye ulaşılmasıdır.

Muhasebenin bu dört temel fonksiyonundan başka bir takım temel **muhasebe kavramları** da mevcut olup bunlar kısaca şöyledir:

1. **Sosyal Sorumluluk Kavramı:**

Yapılan işlemlerin kayıt altına alınması, raporlanması ve değerlendirilmesi işlemlerinin toplumun çıkarları gözetilerek tarafsız ve doğru şekilde yapılması prensibidir.

2. Kişilik Kavramı:

İşletmenin bir kişiliğe sahip olduğunu ve muhasebe işlemlerinin sadece bu kişilik adına yürütülmesi gerektiğini öngören kavramdır.

3. İşletmenin Sürekliliği Kavramı:

İşletmelerin faaliyetlerinin, bir süreye bağlı olmaksızın sürdüreceğini gösteren kavramdır.

4. Dönemsellik kavramı:

İşletmenin her döneme ait faaliyet sonuçlarının, gelir-giderlerin muhasebeleştirilmesi, kâr ve zararların karşılaştırılmasıdır.

5. Parayla Ölçülme Kavramı:

Faaliyet neticelerinin kullanılan para birimi üzerinden kayıtlara aktarılmasıdır.

6. Maliyet Esası Kavramı:

İşletmelere ait varlık ve hizmetlerin muhasebeleştirilmesinde maliyetlerinin esas alınmasıdır.

7. Tarafsızlık ve Belgelendirme Kavramı:

Muhasebe kayıtlarının usûle uygun belgelere dayandırılması, tarafsız ve ön yargısız davranılmasdır.

8. Tutarlılık Kavramı:

Faaliyet sonlarının ve bu sonuçlara ait yorumların karşılaştırılabilir olması için muhasebe politikalarının değiştirilmeden uygulanması prensibidir.

9. Tam Açıklama Kavramı:

İşletmelere ait malî tabloların doğru karar verilmesine yardımcı olacak şekilde yeterli, açık ve anlaşılır olmasıdır.

10. İhtiyatlılık Kavramı:

Muhasebe işlemlerinde temkinli davranılması ve işletmenin karşılaşabileceği risklerin göz önüne alınmasıdır.

11. Önemlilik Kavramı:

Alınacak kararların doğru ve isabetli olmasını sağlaması için önemli hesap kalemlerinin malî tablolarda yer almasıdır.

12. Özün Önceliği Kavramı:

İşlemlerin muhasebeye yansıtılmasında ve değerlendirilmesinde biçimden çok özlerin dikkate alınması esasıdır.

Son yıllarda Türkiye Cumhuriyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü ve T. C. Maliye Bakanlığı'nca tekdüzen genel hesap planı geliştirilmiş olup Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre kurulan yeni vakıflar ile mülhak, cemaat ve esnaf vakıfları, muhasebe kayıtlarında hesap ve kayıt birliği sağlanmak gayesiyle Tek Düzen Hesap Planına uygun olarak tutma, bilânço ve gelir tablolarını bu hesap planına göre hazırlama mecburiyeti getirilmiştir.

Vakıflar;

a) İşletme hesabı esasında; karar defteri, işletme hesabı defteri ile bağış makbuzu kayıt defterini,

b) Bilanço esasında ise; karar defteri, yevmiye defteri, büyük defter, envanter defteri ile bağış makbuzu kayıt defterini tutmak zorundadırlar.

Vakıflar tarafından tutulan defterler, makbuzlar, faturalar ve diğer muhasebe evrakını kanunda belirtilen süreye kadar saklamak zorunludur.

Vakfın mallarının muhafazası veya gayesinin devam ettirilmesi için, vakfın idare şeklinin değiştirilmesine kesin ihtiyaç hâsıl olduğu takdirde, mahkeme, vakfın idare şeklinin değiştirilmesine karar verebilir.

Vakfın asıl gayesinin mahiyeti ve şümulü, vakfedenin vakıf senedinde belirttiği arzusuna açıktan açığa uymayacak derecede değiştiği takdirde de mahkeme vakfın gayesinin değiştirilmesine karar verilebilir.

Geliri giderini karşılamayan veya kıymetine uygun gelir getirmeyen vakıf mallarının mahkemece daha yararlı bir mal veya parayla değiştirilmesine de karar verilebilir.

Gayesinin gerçekleşmesi imkânsız hale gelen vakıflar kendiliğinden dağılmış olur. Bu durumda, borçların tasfiyesinden

arta kalan mal ve haklar, vakıf senedinde aksine bir hüküm bulunmadığı takdirde mahkeme kararıyla benzer amaçlı bir vakfa intikal ettirilir.

9. KÂR AMAÇLI ve KÂR AMAÇSIZ İŞLETMELER

Amaçlarına göre işletmeler ikiye ayrılır: Kâr amacı olan ve kâr amacı olmayan işletmeler şeklinde sınıflandırılır.

Dünyada faaliyet gösteren bütün ticarî şirket ve işletmeler kâr amaçlı olup, gönüllü sivil kuruluşlar olarak tanımlanan vakıflar ve dernekler ise, temelde gönüllülük esasına dayalı ve kâr amacı gütmeyen toplumsal amaçlı kuruluşlardır. Vakıflar, ait oldukları toplumun sosyal bünyesi, kültürel yapısı ve değerlerinden doğmuşlardır.

Kurulması zorunlu olmayan, yasalar çerçevesinde oluşturulan, kâr amacı gütmeyen ve genellikle demokrasi, insan hakları, eğitim, sağlık, çevre ve ekonomik haklar konularında faaliyet gösteren "gönüllü" sivil toplum kuruluşları, dinî, içtimaî ve iktisadî hizmetleri yürüten vakıflar gibi hayır kurumları, sosyal alanlara yönelen dernekler, spor kulüpleri ve bunlar gibi kuruluşlar kâr amacı olmayan işletmelerdir.

Kâr amacı olmayan işletmelerin en belirgin özelliği, yardımsever nitelikli kuruluşlar olmalarıdır. Sınırlı amaçları

gerçekleştirmek için kurulmaktadırlar ve nihai amaçları toplumsal iyiye katkıda bulunmaktır.

Kâr Amaçsız İşletmelerin/Vakıfların Özellikleri

Kâr elde etmek amacıyla kurulmamaları, öz kaynaklarının gerçek veya tüzel kişilere ait paylara ayrılmaması, gelir fazlalıklarının bölüştürülmemesi, devredilmemesi ve satılamamasıdır.

Diğer önemli bir özelliği de, ürettiği mal veya hizmeti maliyet fiyatına yakın bir fiyatla elden çıkarması, kâr amacı gütmemesi, işletme masraflarını ve amortismanları ayırdıktan sonra elde kalan kâr miktarını toplumsal amaçlar için kullanmasıdır.[1]

Vakfedilen mallar satılamaz, hibe edilemez, miras bırakılamaz, devredilemez ve benzeri tasarruflardan uzaktır.

Vakıf malları, vakfedilmekle vakfedenin mülkiyetinden çıktığı için bu malların bazı durumlarda kısmen veya tamamen değiştirilmesi ancak hâkim kararıyla olabilir.

Çeşitli sebeplerle sona eren hayır vakıflarının malları hayır işlerine sarf edilir; aile vakıflarının mülkiyeti, vakfeden kişi sağ ise ona döner, vefat etmişse varislerine taksim edilir. Bu ve benzeri şer'î hükümler vakıf mallarını diğer mallardan ayıran önemli özelliklerdendir.

[1] Arslan, 2004:155-172.

Vakıfların muhasebe sistemi ticarî işletmelerininkine kısmen benzer. Vakıfların muhasebesini tamamen genel muhasebe usulleriyle çözmek mümkün değildir. Zira vakıfların kendilerine mahsus bazı özellikleri olup, yine genel muhasebeye uyumlu bazı kalemlerin ilavesine ihtiyaç vardır. Bunları kısaca şöyle ifade etmek mümkündür:

Kâr amacı güden işletmeleri kâr amacı gütmeyen işletmelerden ayıran en önemli özellik onların gayeleridir. Bu onların muhasebe sistemlerine de yansımıştır. Muhasebe sistemi yönünden diğer işletmelerden farkı şartlı-şartsız bağış gelirlerinin tahsili ve dönem sonundaki gelirlerin dağıtılmamasıdır. Bir diğer özellik ise vakıflarla ilgili ve kendilerine has bir hesap planlarının oluşudur. Vakıf muhasebenin sair temel kavramları ise bilanço ilkeleri ve gelir-gider tablosu ilkeleri diğer işletmelerde olduğu gibidir.

Kâr amaçsız işletmelerin muhasebe sistemlerindeki farklılıkları şöyle özetlemek mümkündür:

• Belirli bir amaç için kurulan vakıflar gayelerinin dışında faaliyet gösteremezler.

• Vakfedilen malların aslı satılamaz, hibe edilemez, miras bırakılamaz.

• Vakıf hesaplarında faaliyet ve amaca yönelik giderler ayrı olarak gösterilir.

• Hesap isimlerinde farklılıklar bulunmaktadır.

• Vakıflarca tahsil edilen şartlı ve şartsız bağışlar, yardımlar, prim ve aidatlar, “bağış ve yardımlar hesabı”nda takip edililir

• Vakıfların Katma Değer Vergisi(KDV) mükellefiyeti olmadığından, vakfın ilgili hesaplarına Katma Değer Vergisi dahil tutarlar olarak kaydedilir.

• Vakıf tüzüğünde yer almayan hiç bir faaliyet için gider yapılamaz, yapılırsa kuruculardan tahsil edilir.

• Vakıfların elektrik, su, telefon gibi ödemelerin geç yapılmasından doğan farklar ve cezalar kurucular tarafından ödenir.

• Vakıflar kâr amaçlı olmadığından faaliyet dönemi sonunda ortaya çıkan fazlalık, gelir–gider farkı olarak adlandırılır. Bu fazlalığın dağıtımı söz konusu değildir.

• Vakıftan ödünç verme gibi bir alacağın doğması halinde hesaba borç, tahsilinde alacak kaydedilir. Vakıftan bir borçlanma olması halinde ise hesaba alacak, ödenmesi halinde de hesaba borç kaydedilir.

• Vakfın kuruluşu için tahsis edilen mal varlığı, tahsis etme tarihindeki değeri ile vakfın muhasebe kayıtlarına aynen intikal ettirilir ve açılış bilançosuna yansıtılır.

• Vakıflar, varlıklarını, ekonomik kural ve riskleri gözetmek suretiyle değerlendirirler, Türkiye'de bütün vakıflar kasalarında

ihtiyaç kadar para tutabilir; ihtiyaç fazlasını ise bankalara yatırmak zorundadır.

• Vakıflar ticarî işletme kurabilir veya sermaye şirketine ortak olabilir. Bu durumda vakfın muhasebe kaydı iktisadî işletmelerin tuttuğu kaydın benzeri olur.

• Şubeleri olan vakıflar, önce merkez, şube ve iktisadî işletmelerin malî tablolarını tanzim ederler, ayrı ayrı tanzim edilen bu malî tablolar daha sonra birleştirilir.

• Bütün vakıflar gayr-i menkullerini vakıf yetkili organının onayından geçmiş "Kira Yönetmeliği"ne göre kiraya verebilir.

• Bütün vakıflar, her türlü faaliyetlerini resmî "Vakıf Senedi"ne ve vakıf yetkili organlarının onayından geçmiş yönetmeliğe göre yürütür.

• Vakıf resmî senetlerinde bağış ve yardım toplama yetkisi bulunan vakıflar "Bağış Makbuzu Ciltleri Kayıt Defteri"ne kayıtlı makbuz mukabili bağış ve yardım kabul edebilir.

• Vakıf malları cami, yol, hastane gibi bizzat kendisinden istifade edilen türden olabileceği gibi, dükkân, çiftlik ve gayr-i menkullerden elde edilen icar gelirinden istifade edilen şekilde de olabilir.

• Türkiye'de vakıflar, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından denetlenirler. Diğer işletmelerin denetimi Maliye Bakanlığı tarafından yapılır.

Vergi muafiyeti tanınan vakıflar ile yıllık cirosu 500 bin Tl. üzerinde bulunan vakıflar mutlak surette **bilanço esasına göre** defter tutarlar. Diğer vakıflar ile ikinci sınıf tacirler **işletme hesabı esasına göre** defter tutarlar.

İşletme defterinin sol kısmında dönem başı mal mevcudu, satın alınan mallar ile ödenen ücret ve diğer giderler yer alır. İşletme defterinin sağ kısmına ise satılan mal veya hizmet bedelleri ile bunlara ait hesaplanan vergiler, alınan ücret ve diğer giderler ve dönem sonu stok kaydedilir.

Tacirlerin belirli bir tarihte sahip oldukları varlık ve kaynakların sayımını yaparak ticarî defterlerini bu sayım sonuçlarına göre denkleştirmelerine **envanter işlemleri**, bu denkleştirme yani işletmenin "Kâr mı yoksa zarar mı?" ettiğini gösteren kayıtlarına **envanter kayıtları** denir. Bütün vakıflar da yılsonlarında bilanço, gelir-gider, varsa borç ve alacaklarını **Envanter Defteri**'ne işlemek zorundadır.

10. KÂR AMAÇSIZ İŞLETMELERE TANINAN İSTİSNALAR

Kâr amaçlı kuruluşlardan faklı olarak, kâr amacı gütmeyen toplumsal amaçlı kuruluşlara katma değer vergisinden muaf olma, sosyal, kültür ve eğitim amacı taşıyan bir takım istisnalar getirilmiştir:

a) Katma Değer Vergisinden İstisnalar:

Türkiye Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu'nca vergi muafiyeti tanınan vakıflar tarafından ticarî gaye güdülmemek ve kuruluş amaçları doğrultusunda kullanılmak üzere ithal edilen eğitim, bilim ve kültürel amaçlı eşya ile bilimsel alet ve cihazlar, tıbbî teşhis, tedavi ve araştırma yapılmasına mahsus alet ve cihazlar, bilimsel araştırma amacına yönelik hayvanlar ile biyolojik veya kimyasal maddeler, insan kaynaklı tedavi edici maddeler ile kanı gruplarına ve doku tiplerine göre ayırma belirteçleri, ilaç özelliği olan ürünlerin kalite kontrolü amacına yönelik maddeler katma değer vergisinden istisnadır.

b) Sosyal Amaç Taşıyan İstisnalar:

Hastane, nekahathane, klinik, dispanser, pirevantoryum, sanatoryum, kan bankası ve organ nakline mahsus bankalar, anıtlar, botanik ve zooloji bahçeleri, parklar ile veteriner, bakteriyoloji, seroloji ve distofajin laboratuvarları gibi kuruluşlar, öğrenci veya yetiştirme yurtları, yaşlı ve sakat bakım ve huzurevleri, parasız

fukara aşevleri, düşkün evleri ve yetimhaneleri işletmek veya yönetmek suretiyle ifa ettikleri kuruluş amaçlarına uygun teslim ve hizmetleri gibi sosyal amaç taşıyan istisnalardır.

c) Kültür ve Eğitim Amacı Taşıyan İstisnalar:

Tiyatro salonu, kütüphane, sergi, okuma ve konferans salonları ile spor tesisleri işletmek veya yönetmek suretiyle ifa ettikleri kültür ve eğitim hizmetleri gibi kültür ve eğitim amacı taşıyan istisnalardır.

11. VAKIF MALLARINDAKİ TAHSİSLERİN TANZİMİ

Vakıf gelirlerinden yapılan tahsisler maksatlarına uygun olarak değerlendirilir.

Medrese, Sıbyan mektebi, Dârüşşifa, Bimarhane, İmaret, Kütüphane gibi hayrat binalar çeşitli nedenlerle yıkılarak arsa haline gelmişse sonradan bunlar üzerine yapılan binalar Vakıf Meclisi kararıyla ve vakfiyelerindeki şartlara uygun olarak benzer amaçlı vakıflara veya kamu yararına çalışan derneklere tahsis edilebilir.

Değerlendirilemeyen hayrat taşınmazlar aslî vasıflarına uygun olarak kullanılıncaya kadar geçici süreyle kiraya verilebilir veya vakfiye istikametinde ihya edilmek üzere tahsis edilebilir.

Kamu kurum ve kuruluşlarına tahsis edilen ve vakfiyesinde yer alan amaca uygun kullanılan hayrat taşınmazlardan kullanım bedeli

alınmayabilir. Diğer kullanımlar için rayice uygun kullanım bedeli alınır.

Taşınmazlar tahsis amacı dışında kullanılamaz. Tahsise konu taşınmazlarda proje dışı onarım ve ilaveler yapılamaz. Taşınmazın bütünü veya bir bölümü başkalarına devredilemez, kullandırılamaz.

Ev, dükkân, arsa, tarla ve arazi gibi gayr-i menkullere "akar" denir; çoğulu "akârât" tır. Vakıf akarlar ikiye ayrılır:

1- Mülkün bizzat ‘ayn'ından yararlanmak üzere vakfedilen yerler, kiraya verilmeksizin, yararlanması şart koşulan kimselerin bizzat içinde oturarak veya başka şekilde kullanarak yararlandığı yerlerdir. Medrese, mektep, çeşme, kütüphane, imârethaneler gibi.

2- Kiraya verilip gelirinin bir hayır yönüne sarf edilmesi şart kılınmış akarlardır ki bunlar rayiç bedelleriyle mütevellileri tarafından kiraya verilen ve alınan kira bedelleri vakıfnâmede belirli yerlere sarf edilen vakıflardır.

Kullanım şekilleri bakımından vakıflar, belli bir değer veya süreyle kiraya verilen “İcare-i Vahideli Vakıflar” ve bir süre tayin edilmeksizin bir kimseye kira ve ferağ yoluyla verilen “İcare-i Vahide-i Kademeli Vakıflar” olarak iki başlık halinde ele alınmaktadır.[1]

---

[1] http://www.vgm.gov.tr/02_VakiflarHakkinda/001_Vakiflarimiz/hukuktavakif.cfm#b; “İcareteynli vakıf yerlerin kuru mülkiyeti vakfa, yalnız tasarrufu da çifte kira karşılığında kiracısına aittir. Bu kiracı hayatta bulunduğu sürece bunda dilediği gibi tasarrufta bulunur. Meselâ; bunu başkasına ferağ edebilir veya bunu kendi hesabına başkasına kiraya verebilir. Vefat edince de erkek ve kız çocuklarına bedelsiz ve eşit olarak intikal eder. İntikal sahiplerinden hiç bir kimse bulunmadığı takdirde, akar peşin bir bedel karşılığında başkasına ferağ edilir ve her yıl geri bırakılan yıllık kirası da alınır”. (Bilmen, a.g.e., V, 21 vd.; Hamdi

Gelir getirmek, gelirinden istifade etmek üzere tahsis edilen vakıf mallarının gelirleri, vakfı kuran kimsenin ortaya koyduğu amaçlar doğrultusunda harcanır.

Genelde vakfeden kimse, vakıf senedinde vakıftan faydalanacak kimseleri, harcama kalemlerini ayrıntılı olarak belirler.

Vakfedilen veya teberru edilen veya satın alma yolu ile iktisap edilen gayr-i menkuller veya hisse senetleri, iktisadî kıymetlerini veya rantabilitesini büyük ölçüde ve devamlı olarak kaybetme durumuna düşerse mahkeme kararıyla satılabilir.

Her yılsonunda vakıf amaçlarına tahsis edilen meblağ kısmen veya tamamen sarf edilemezse vakıf gelirlerinin harcanmayan kısmı harcama amacı belirlenmek bir fona aktarılmak suretiyle değerlendirilir.

12. VAKIF ŞER'Î VE HUKUKÎ PROBLEMLERİ

Kurulan eski ve yeni vakıflar Türkiye Cumhuriyeti kanunlarına göre faaliyetlerini sürdürmekte ve bütün muamelelerini kanunî esaslara dayandırarak yürütmektedir. Bütün vakıfların kontrol ve teftişi mer'î kanunlar çerçevesinde Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Maliye Bakanlığı'nca yapılmaktadır.

Döndüren, *Delilleriyle İslâm Hukuku*, İstanbul,1983, 568, 569, 579 vd.;1; *331/1913 tarihli Osmanlı Arazı İntikal Kararnamesi*, 3 Rabî'u'l-âhir 1331 ve 27 Şubat 1328 tarihli *Takvîm-i Vekâyi'*).

Köklü bir maziye sahip olan vakıf müessesesinin mevzuatı oturmuş bir sistem haline gelmiş bulunduğundan vakıf kuran ve vakıf işletenler için problem teşkil edecek ciddi problemler kalmamış bulunmakta, vakıflarla ilgili ortaya çıkan problemler Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından giderilmeye çalışılmakta, bu resmî kurum tarafından yeni gelişme ve değişmeler takip edilerek gerekli mevzuat değişikliklerine gidilmektedir.

13. VAKIF MUHASEBESİ ÖRNEKLERİ:

1) Osmanlı dönemine ait vakıf muhasebe örneği:

a) Valide Sultan Vakfıyla İlgili Hesap Cetveli:

"Berây-ı vakfiye-i kethudây-ı Vâlide Sultan Yusufağa kütübhâne-i nezd-i (yanında) Sultan Selim -der-Konya fî sene tarih-i vakfiye fî 25 Cemâziye'l-âhir (ay ismi şifreli olarak yazılmış) sene 1209 fî sicil sene fî 21 Şa'ban / 3 Mart 1795

Hâfız-ı kütüb-i evvel fî yevm	100 akçe,
Hâfız-ı kütüb-i sânî fî yevm	90 akçe,
Yamağ-ı (yardımcı) evvel fî yevm	50 akçe,
Yamağ-ı sânî fî yevm	50 akçe,
"Hazret-i Mevlânâ el-a'lâda seccâdenişîn olanlara du'âguy (du'âcı) fî yevm	20 akçe,
Kütübhâneye mülâsık câmi'-i Sultan Selim'de	

‘ala’s-sabâh ve ba‘de’z-zuhr ve ba‘de’l-‘asr

neşr-i ‘ulûm iden müderrise fî yevm 60 akçe,

Câmi‘-i mezkûrde kayyım olana fi yevm 10 akçe,

Def‘a kayyım-ı sânî fî yevm 10 akçe,

Belde-i mezkûrde sâkin kâim-makâm-ı mütevelli

vakfı’l- mezbûr fî yevm 20 akçe.

b) Edirne Atik Camii’ne ait bir muhasebe örneği:

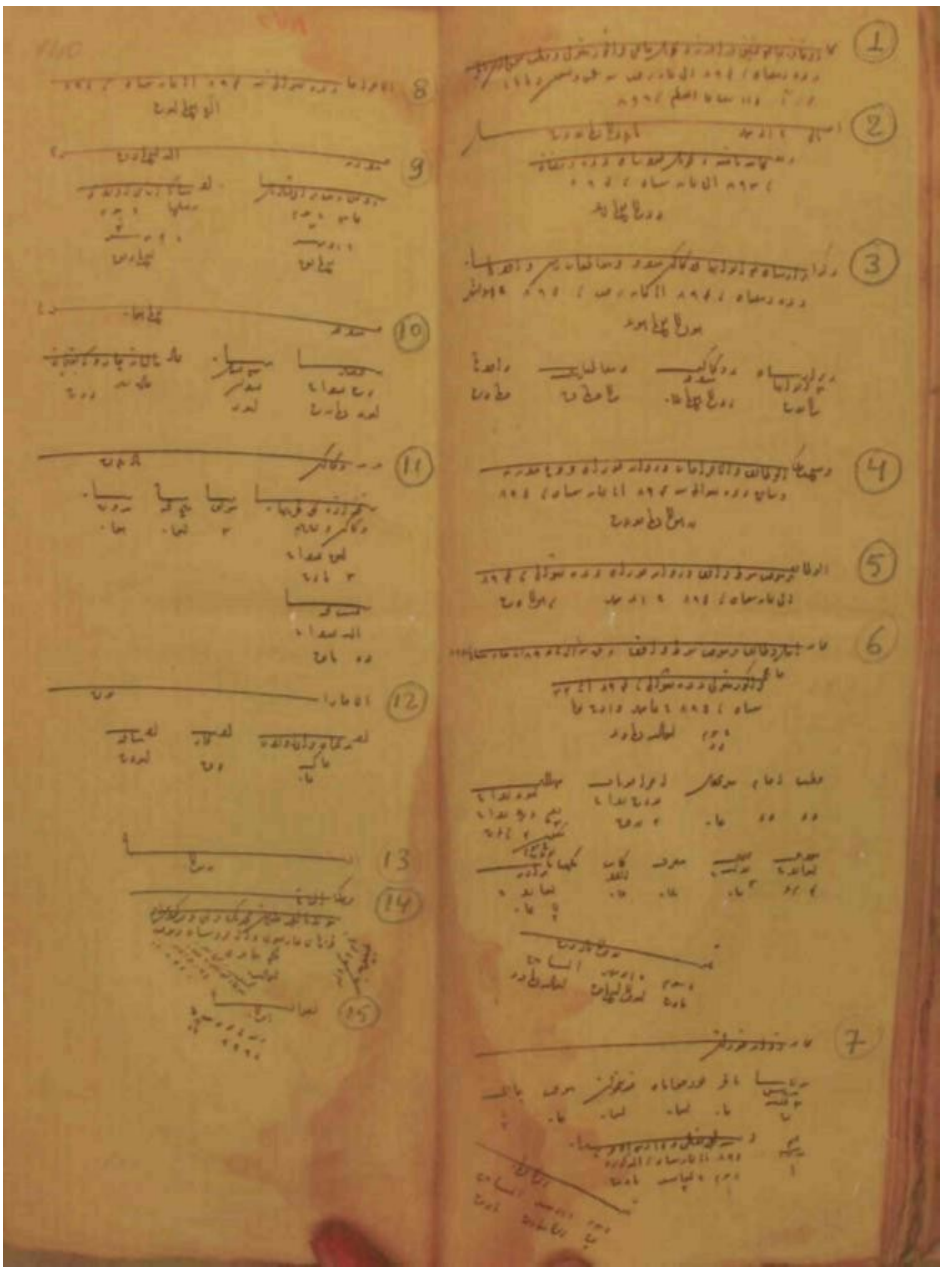

Edirne Atik Camii'ne ait bir muhasebe vesikasının transkripsiyonu:

Muhâsebe_____ 1 _____i
Evkâf-ı Câmi'-i Atik der Edirne, an tahvîl-i Hacı Karagöz, mütevellî ve hatib Şemseddîn nâzır. An gurre-i Ramazan sene 894 ilâ gaye-i Receb sene hamse ve tis'îne ve semân mie. Tahrîren fî 11 Şa'ban'ül muazzam sene 896

Asl(Asıl mal/Gelir)_____ 2 _____
Mal, fî 11 eşhür **113.829**

An bakıyye_____
Muhasebe-i mâzıye, an tahvîl-i hadsan, an gurre-i Ramazan sene 893 ilâ gaye-i Şa'ban sene 894
25.912

An kirâya(Kira gelirlerinden)_____ 3 _____
Bezzazistan ma'a eyvanhâ ve dekâkin-i müteferrika ve mukata'ât-ı zemîn ve odaha. An gurre-i Ramazan sene 894 ilâ gaye-i Receb sene 895, fî 11 eşhür.
87.917

An bezzazistan ma'a eyvanha	An dekâkin müteferrika	An mukata'a-i zemîn	An odahâ
30.068	26.703	30.580	585

Vudı'a min zâlik(Bundan düşülen)_____ 4 _____
El-Vezâif ve'l-ihrâcât ve zevâid ve harc-ı mukarreriye ve sâire. An gurre-i Şevval sene 894 ilâ gaye-i Şa'ban sene 895
78.829
El-Vezâif(Vakıf vazifelilere ödenen)_____ 5 _____
Ber-mûceb-i şart-ı vâkıf ve zevâid-harân. An gurre-i Şevval sene 894 ilâ gaye-i Şa'ban sene 895, fî 11 eşhür.
76.605
Cemâat(Cami vazifelilere ödenen)_____ 6 _____
Ehl-i vezâif ber-mûceb-i şart-ı vâkıf ve zevâid-horân. An gurre-i Şevval sene 894 ilâ gaye-i Şa'ban sene 895.

Hacı(Mütevelli Hacı Karagöz'e ödenen)_____
Karagöz, mütevellî, an gurre-i Şevval sene 894 ilâ 22 Şa'ban sene 895, fî 10 şehr ve 11 yevmen, fî yevm 15
4.815

Hatîb	İmâm	Se-mâhfil	Eczâhânan	Mühellelîn
15	15	10	29 neferan fî 2 58	14 neferan 1 nefer fî 3 13 neferan fî 2 26 Yekûn_____ 29

Müezzinin	Kayyımîn	Muarrif	Kâtib-i anbar	Nigehbânan-ı bezzâziye
4 nefer fî 4 16	neferen 3 fî 2 6	3	3	4 nefer, fî 2,5 10

Cemâ'at(Vakıfdan diğer maaş alanlar)_____ 7 _____
Zevâid-horân

Mevlâna müderris ma'atalebe	Nâzır	Cüzhan	Hoş-hân
30	5	4	4

Muvakkıt	Câbî	Kayyım-ı medrese
5	1,5	1

Ibtidâ_____i
Seyyid Ahmed, noktâi, an 15 Rebiülâhır sene895 ilâ gaye-i Şa'ban seneti'l-mezkûre fî yevm 1, fî 4,5 şehr
135

El-İhrâcat(Harcamalar)_____ 8 _____
An gurre-i Şevval sene 894 ilâ gaye-i Şa'ban sene 895

2.764

Harc(Zorunlu Harcamalar)_____ 9 _____
Mukârreriye **1.485**

Bahâ_____i
Revgan-ı zeyt berây-ı kanadil-i
Câmi, fî yevm 3, 11 şehr

990

Ücret_____i
Saka ki âb mî-âverd, be-
cihet-i muslukhâi fî yevm
1,5, fî 11 şehr
495

Harc(Müteferrik Harcamalar)_____10 _____
Müteferrika **907**

Bahâ_____i
Hasır, 62 adeden
Fî 14
868

Bahâ_____i
Şem'-i asel
adedân
14

Âdet_____i
Sâliyane-i cârûb ki, be
kayyıman dâde şud
25

Meremmet(Dükkân Tamirleri)_____ 11 _____i
Dekâkin **283**

Bahâ_____i
Tahta-i erre, be-
cihet-i mahzenhâ-i
dekâkîn ve gayruhum,
40 adeden fî 3
120

Bahâ_____i
Sırık
2

Bahâ_____i
Mıh-ı tahta
4

Bahâ_____i
Pedavra
7

El-Ücârât(Ücretler) _____ 12 _____

Ücret_____i
Arabaciyan, berây-ı
âverden-i hâk
10

Ücret_____i
Neccâr
85

Ücret_____i
Müşâkıyye
24

El-Bâkî(Kalan)_____ 13 _____
35.000

Min zâlike'l-bâkî(Bundan kalan)_____ 14 _____
Mevlâna Ahmed Çelebi bin Mehmed Bey-nâm-ı diğer veled-i Ubeyd Beymeremmet kerden-i turrehâ-i çarşû-yı vâle-furûşan ber-mûceb-i hükm-i hümâyun

4.000

Nassa'l-bâkî(Son kalan)_____ 15 _____
31.000

Reşid fî 24 Ramazan sene 896 tamamen[1]

Yukarıdaki hesabın açıklaması:

KASA HESABI

Asıl Mal	**113. 829**	**78. 829** Maaşlar	
Geçmiş Yıldan Devir	**25. 912**	**76. 605** Görevlilere yapılan ödemeler	
Kira Gelirleri	**87. 917**	**4.815** Din görevlilerine yapıl an ödemeler; **26. 746** Vakıftan Maaş Alanlar; **135** Yoklamacı ödemesi; **2. 764** Harcamalar; **1.485** Zorunlu Harcamalar; **907** Müteferrik Harcamalar; **283** Dükkân tamirleri gideri; **89** Ü c r e t l e r; **4.000** Çarşı tamiri için ödenen	
	227. 658	**196. 658**	FARK: (227. 658–196. 658=) **31.000**

[1] Muallim Cevdet Yazmaları, Atatürk Kitaplığı, Nr. 091, 139b / 277.

Günümüze ait bir vakıf muhasebe örneği:

a) Mizan Cetveli örneği:

	A	B	C	D	E	F	G
1	2009 YILI MİZAN	…. VAKFI					
2	**Hesap Kodu**	**Hesap Adı**	**Borç**	**Alacak**	**Bakiye**	**Borç Bakiye**	**Alacak Bakiye**
3	100	KASA	185,119.92	185,076.99	42.93	42.93	
4	100.01	Nakit Kasası	185,119.92	185,076.99	42.93	42.93	
5	101	ALINAN ÇEKLER	54,000.00	27,000.00	27,000.00	27,000.00	
6	101.01	Alınan Çekler	54,000.00	27,000.00	27,000.00	27,000.00	
7	102	BANKALAR	277,023.96	276,914.34	109.62	109.62	
8	102.01	Vakıfbank Fatih Şb.	277,023.96	276,914.34	109.62	109.62	
9	102.01.01	Vadesiz Tasarruf Hs.	17.79		17.79	17.79	
10	102.01.02	Otomatik Fatura Ödeme Hs.	217,709.17	217,618.26	90.91	90.91	
11	102.01.03	Burs Hesabı	59,297.00	59,296.08	0.92	0.92	
12	103	VERİLEN ÇEKLER VE ÖDEME EMİRLERİ (-)	70,123.27	70,123.27			
13	103.01	Vakıfbank Fatih Şb.	70,123.27	70,123.27			
14	126	VERİLEN DEPOZİTO VE TEMİNATLAR	2.44		2.44	2.44	
15	126.01	TEK Depozito	2.44		2.44	2.44	
16	252	BİNALAR	15,033.19		15,033.19	15,033.19	
17	252.01	Ana Varlık Gayrimenkul Hs.	15,032.19		15,032.19	15,032.19	
18	252.02	Ankara-Çankaya-B.Evler Mesken	1		1	1	
19	253	TESİS, MAKİNE VE CİHAZLAR	101.05		101.05	101.05	
20	253.01	Telefon Tesis Hs.	1.5		1.5	1.5	
21	253.02	Bilgisayar Hs.	99.55		99.55	99.55	
22	255	DEMİRBAŞLAR	31,024.08		31,024.08	31,024.08	
23	255.01	Büro Demirbaşları	831.01		831.01	831.01	
24	255.02	Diğer Demirbaşlar	113.06		113.06	113.06	
25	255.03	Ahşap Kütüphane	36.8		36.8	36.8	
26	255.04	Televizyon	47		47	47	
27	255.05	Panasonic Telsiz	20		20	20	
28	255.07	Bilgisayar	972.79		972.79	972.79	
29	255.08	Giriş Kapı Ünitesi	200.1		200.1	200.1	
30	255.09	Arçelik Süpürge	50		50	50	
31	255.10	Arçelik Klima	1,045.00		1,045.00	1,045.00	
32	255.11	Arçelik Televizyon	325		325	325	
33	255.12	Konfor 60 Termosifon	115		115	115	
34	255.13	2 Blok 8 Kapılı Dolap	450		450	450	
35	255.14	HP Lazerjet 1200 Yazıcı	695.91		695.91	695.91	
36	255.15	Asus Netbook P4M	1,733.18		1,733.18	1,733.18	
37	255.16	Bilgisayar	907		907	907	
38	255.17	Bilgisayar	1,267.71		1,267.71	1,267.71	
39	255.18	Casper Nirvana Notebook	965		965	965	

40	255.19	Sony HVR-HD 1000E-Sony HVR-DR60	8,350.00		8,350.00	8,350.00	
41	255.20	Büro Demirbaşları(Masa-Sehpa-Koltuk-Kanepe)	12,899.52		12,899.52	12,899.52	
42	256	DİĞER MADDİ DURAN VARLIKLAR	17.73		17.73	17.73	
43	256.01	Sabit Kıymet Hesabı	17.73		17.73	17.73	
44	264	ÖZEL MALİYETLER	174.86		174.86	174.86	
45	264.01	Jaluzi	106.86		106.86	106.86	
46	264.02	Işıksız Tabela	68		68	68	
47	280	GELECEK YILLARA AİT GİDERLER	948.68	644.18	304.5	304.5	
48	280.01	Zorunlu Deprem Sig.Gid.	948.68	644.18	304.5	304.5	
49	320	SATICILAR	106,367.10	106,367.10			
50	320.AH01	Ahenk Turizm Org.Dış Tic.Ltd.Şti.	4,125.00	4,125.00			
51	320.AK01	Akademi Gayrimenkul Tic.Ltd.	180	180			
52	320.AV01	Avkom Teknoloji Bilgisayar Tic.A.Ş.	8,350.00	8,350.00			
53	320.BA01	Barcelo Turizm Otelcilik Ltd.Şti.	24,925.28	24,925.28			
54	320.BE02	Best Bilimsel Elekt.San.ve Tic.Ltd.	377.6	377.6			
55	320.BE03	Berat Turizm Seyahat ve DışbTic.Ltd.Şti.	12,249.07	12,249.07			
56	320.Bİ01	Biat Orman Ürünleri San.ve Tic.A.Ş.	12,899.52	12,899.52			
57	320.DO01	Doğan Beyribey	1,499.78	1,499.78			
58	320.EL01	Elektrooptik Elektronik Tic.Ltd.Şti.	9,628.80	9,628.80			
59	320.EN01	Ensar Neşriyat Tic.A.Ş.	1,230.01	1,230.01			
60	320.GÜ01	Günaylar Day.Tük.Mall.Ltd.	609.62	609.62			
61	320.GÜ02	Güneş Elektronik Tic.Ltd.	447.65	447.65			
62	320.MA01	Marmara Reklam ve Paz.Ltd.Şti.	10,511.44	10,511.44			
63	320.ME01	Mehmet Şadi Terzi	15,000.00	15,000.00			
64	320.ÜN01	Ünallar Dayanıklı Tük.Mam.Ltd.	2,905.53	2,905.53			
65	320.YE01	Yeniköy Grafik San.A.Ş.	1,427.80	1,427.80			
66	331	ORTAKLARA BORÇLAR	10,500.00	10,500.00			
67	331.01	Mütevelli Heyet	10,500.00	10,500.00			
68	360	ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR	1,496.94	1,864.68	-367.74		367.74
69	360.03	Gelir Stopaj	1,496.94	1,864.68	-367.74		367.74
70	360.03.02	Diğer Serbest Meslek Stopajı	146.94	146.94			
71	360.03.03	Serbest Meslek Stopajı	240	310.68	-70.68		70.68
72	360.03.04	Esnaf Muaflığı Stopajı	1,110.00	1,407.06	-297.06		297.06
73	500	SERMAYE		966.5	-966.5		966.5
74	500.01	Ana Varlık Hs.		966.5	-966.5		966.5
75	522	M.D.V. YENİDEN DEĞERLEME ARTIŞLARI		10,341.05	-10,341.05		10,341.05
76	522.01	Bina MDV Yen.Değ.Artışı		10,341.05	-10,341.05		10,341.05
77	570	GEÇMİŞ YILLAR KARLARI		110,489.93	-110,489.93		110,489.93
78	570.01	Amaca Yönelik Yatırım Fon Hesabı		110,489.93	-110,489.93		110,489.93
79	590	DÖNEM NET KARI	68,777.74	68,777.74			

80	590.01	Amaca Yönelik Yatırım Hesabı	68,777.74	68,777.74			
81	602	DİĞER GELİRLER	234,969.60	234,969.60			
82	602.10	Kira Geliri	116,769.60	116,769.60			
83	602.20	Bağış ve Diğer Gelirler	118,200.00	118,200.00			
84	603	BAĞIŞ GELİRLERİ	118,200.00	118,200.00			
85	603.10	Şartsız Bağış Gelirleri	118,200.00	118,200.00			
86	622	SATILAN HİZMET MALİYETİ (-)	231,238.15	231,238.15			
87	632	GENEL YÖNETİM GİDERLERİ (-)	52,086.27	52,086.27			
88	690	DÖNEM KARI VE ZARARI	283,324.42	234,969.60	48,354.82	48,354.82	
89	740	HİZMET ÜRETİM MALİYETİ	231,238.15	231,238.15			
90	740.10	Amaca Yönelik Giderler	231,238.15	231,238.15			
91	740.10.01	Toplantı Konferans Seminer Giderleri	113,687.22	113,687.22			
92	740.10.02	Yurtiçi Burs Giderleri	80,550.00	80,550.00			
93	740.10.03	Kütüphane Dokümantasyon Giderleri	330.01	330.01			
94	740.10.04	Bağış ve Yardım Giderleri	2,100.00	2,100.00			
95	740.10.06	Diğer Giderler	7,839.39	7,839.39			
96	740.10.07	Serbest Meslek Giderleri	734.69	734.69			
97	740.10.08	Kırtasiye Giderleri	2,937.99	2,937.99			
98	740.10.09	Kahvaltı ve Yemek Giderleri	6,066.85	6,066.85			
99	740.10.10	Konaklama Giderleri	5,123.00	5,123.00			
100	740.10.11	Dışarıdan Sağlanan Fayda ve Hizmetler	11,869.00	11,869.00			
101	741	HİZMET ÜRETİM MALİYETİ YANSITMA HESABI	231,238.15	231,238.15			
102	770	GENEL YÖNETİM GİDERLERİ	52,086.27	52,086.27			
103	770.10	Genel Yönetim Giderleri	52,086.27	52,086.27			
104	770.10.01	Müşavirlik Giderleri	1,200.00	1,200.00			
105	770.10.02	Müşavirlik Giderleri KDV.	216	216			
106	770.10.03	Elektrik Giderleri	1,818.70	1,818.70			
107	770.10.04	Telefon Giderleri	4,047.25	4,047.25			
108	770.10.05	Su Giderleri	1,449.00	1,449.00			
109	770.10.06	Yakıt Giderleri	4,196.50	4,196.50			
110	770.10.07	Servis-Bakım Onarım Giderleri	4,910.24	4,910.24			
111	770.10.08	Gazete Dergi Giderleri	762.35	762.35			
112	770.10.09	Yönetim Giderleri	11,544.39	11,544.39			
113	770.10.10	Muhtelif Giderler	1,873.04	1,873.04			
114	770.10.12	Noter Giderleri	35.46	35.46			
115	770.10.13	Belediye Vergileri	1,574.83	1,574.83			
116	770.10.14	Sigorta Giderleri	1,616.68	1,616.68			
117	770.10.15	Banka Giderleri	274.23	274.23			
118	770.10.16	Beyanname Damga Vergisi	67.6	67.6			
119	770.10.17	Dışarıdan Sağlanan Fayda ve Hizmetler	1,500.00	1,500.00			
120	770.10.18	Bina Tamir ve Tadilat Giderleri	15,000.00	15,000.00			
121	771	GENEL YÖNETİM GİDERLERİ YANSITMA HESABI	52,086.27	52,086.27			
122	**T O P L A M**		**2,307,178.24**	**2,307,178.24**		**122,165.22**	**122,165.22**

c) Gelir-Gider Tablosu örneği:

GELİR TABLOSU

01.01.2009 - 31.12.2009

	Önceki Yıl	Cari Yıl
A. BRÜT SATIŞLAR	**252.894,50**	**234.969,60**
3. Diğer Gelirler	252.894,50	234.969,60
B. SATIŞ İNDİRİMLERİ (-)		
C.NET SATIŞLAR	**252.894,50**	**234.969,60**
D. SATIŞLARIN MALİYETİ (-)	**144.207,11**	**231.238,15**
3. Satılan Hizmet Maliyeti (-)	144.207,11	231.238,15
BRÜT SATIŞ KARI VEYA ZARARI	**108.687,39**	**3.731,45**
E. FAALİYET GİDERLERİ (-)	**39.909,65**	**52.086,27**
3. Genel Yönetim Giderleri (-)	39.909,65	52.086,27
FAALİYET KARI VEYA ZARARI	**68.777,74**	**-48.354,82**
F. DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KARLAR		
G. DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR (-)		
H. FİNANSMAN GİDERLERİ (-)		
OLAĞAN KAR VEYA ZARAR	**68.777,74**	**-48.354,82**
I. OLAĞAN DIŞI GELİR VE KARLAR		
J. OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR (-)		
Dönem Karı veya Zararı	**68.777,74**	**-48.354,82**
K. Dönem Karı, Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülük Karşılıkları (-)		
Dönem Net Karı veya Zararı	**68.777,74**	**-48.354,82**

d) Bilanço örneği:

4810004510

BİLANÇO (01.01.2009 - 31.12.2009)

AKTİF	Önceki Yıl	Cari Yıl
I. Dönen Varlıklar	**96.193,15**	**27.154,99**
A. Hazır Değerler	96.190,71	27.152,55
1. Kasa	2.071,35	42,93
2. Alınan Çekler	27.000,00	27.000,00
3. Bankalar	67.119,36	109,62
B. Menkul Kıymetler		
C. Ticari Alacaklar	**2,44**	**2,44**
5. Verilen Depozito ve Teminatlar	2,44	2,44
D. Diğer Alacaklar		
E. Stoklar		
F. Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarım Maliyetleri		
G. Gelecek Aylara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları		
H. Diğer Dönen Varlıklar		
II. DURAN VARLIKLAR	25.421,99	46.655,41
A. Ticari Alacaklar		
B. Diğer Alacaklar		
C. Mali Duran Varlıklar		
D. Maddi Duran Varlıklar	24.602,95	46.176,05
3. Binalar	14.709,61	15.033,19
4. Tesis, Makina ve Cihazlar	101,05	101,05
6. Demirbaşlar	9.774,56	31.024,08
7. Diğer Maddi Duran Varlıklar	17,73	17,73
E. Maddi Olmayan Duran Varlıklar	**174,86**	**174,86**
5. Özel Maliyetler	174,86	174,86
F. Özel Tükenmeye Tabi Varlıklar		
G. Gelecek Yıllara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları	644,18	304,50
1. Gelecek Yıllara Ait Giderler	644,18	304,50
H. Diğer Duran Varlıklar		
AKTİF TOPLAMI	**121.615,14**	**73.810,40**

4810004510

BİLANÇO (01.01.2009 - 31.12.2009)

PASİF	Önceki Yıl	Cari Yıl
III. Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	141,24	367,74
A. Mali Borçlar		
B. Ticari Borçlar		
C. Diğer Borçlar		
D. Alınan Avanslar		
E.Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarım Hakedişleri		
F.Ödenecek Vergi ve Diğer Yükümlülükler	141,24	367,74
1. Ödenecek Vergi ve Fonlar	141,24	367,74
G. Borç ve Gider Karşılıkları		
H. Gelecek Aylara Ait Gelirler ve Gider Tahakkukları		
I. Diğer Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar		
IV. Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar		
A. Mali Borçlar		
B. Ticari Borçlar		
C. Diğer Borçlar		
D. Alınan Avanslar		
E. Borç ve Gider Karşılıkları		
F. Gelecek Yıllara Ait Gelirler ve Gider Tahakkukları		
G. Diğer Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar		
V. Öz Kaynaklar	**121.473,90**	**73.442,66**
A. Ödenmiş Sermaye	966,50	966,50
1. Sermaye	966,50	966,50
B. Sermaye Yedekleri	10.017,47	10.341,05
3. Maddi Duran Varlık Yeniden Değerleme Artışları	10.017,47	10.341,05
C. Kar Yedekleri		
D. Geçmiş Yıl Karları	**41.712,19**	**110.489,93**
1. Geçmiş Yıl Karları	41.712,19	110.489,93
E. Geçmiş Yıllar Zararları (-)		
F. Dönem Net Karı (zararı)	68.777,74	-48.354,82
1. Dönem Net Karı	68.777,74	
2. Dönem Net Zararı (-)		48.354,82
PASİF TOPLAMI	**121.615,14**	**73.810,40**

İÇİNDEKİLER

1. VAKFIN TARİFİ 2
Vakfiyelerde Bulunan Esaslar: 4
2. VAKIFLARIN KISIMLARI 5
3.VÂKIFTA ARANAN ŞARTLAR 6
Vakfın Sıhhatinin Şartları: 7
4. MEVKÛFATTA ARANAN ŞARTLAR 8
5. VAKIF ŞARTLARINA RİAYET 10
6. VAKIFLAR YOLUYLA VERİLEN HİZMETLER 12
7. VAKIFLARIN İDARE VE MUHASEBESİ 14
a. Vakıfların İdaresi 14
b. Vakıf Muhasebe Kayıtları 16
c. Vakıf Muhasebesi 20
d. Vakıf Muhasebesinin Gelir-Gider Kalemlerinden Bazıları 22
8. GÜNÜMÜZ VAKIFLARINDA UYGULANAN
MUHASEBE KAYIT SİSTEMİ 28
Genel Muhasebenin Fonksiyon ve Kavramları 28
a- Kaydetme Fonksiyonu: 28
b- Sınıflandırma Fonksiyonu: 29
c- Özetleme Fonksiyonu: 29
d- Raporlama Fonksiyonu: 29
1. Sosyal Sorumluluk Kavramı: 29
2. 2. Kişilik Kavramı: 29
3. 3. İşletmenin Sürekliliği Kavramı: 30
4. 4. Dönemsellik kavramı: 30
5. 5. Parayla Ölçülme Kavramı: 30
6. 6. Maliyet Esası Kavramı: 30
7. 7. Tarafsızlık ve Belgelendirme Kavramı: 30
8. 8. Tutarlılık Kavramı: 30
9. 9. Tam Açıklama Kavramı: 31
10. 10. İhtiyatlılık Kavramı: 31
11. 11. Önemlilik Kavramı: 31
12. 12. Özün Önceliği Kavramı: 31
9. KÂR AMAÇLI ve KÂR AMAÇSIZ İŞLETMELER 33
a. Kâr Amaçsız İşletmelerin/Vakıfların Özellikleri 34
10 KÂR AMAÇSIZ İŞLETMELERE TANINAN İSTİSNALAR 39
a) Katma Değer Vergisinden İstisnalar: 39
b) Sosyal Amaç Taşıyan İstisnalar: 39
c) Kültür ve Eğitim Amacı Taşıyan İstisnalar: 40
11.VAKIF MALLARINDAKİ TAHSİSLERİN TANZİMİ 40
12.VAKIF ŞER'Î VE HUKUKÎ PROBLEMLERİ 42
13. VAKIF MUHASEBESİ ÖRNEKLERİ: 43
Osmanlı dönemine ait vakıf muhasebe örneği: 43
a) Valide Sultan Vakfıyla İlgili Hesap Cetveli 43
b) Edirne Atik Camii'ne ait bir muhasebe örneği: 44
Günümüze ait bir vakıf muhasebe örneği: 47
a) Mizan Cetveli örneği: 47
b) Gelir-Gider Tablosu örneği: 50
c) Bilanço örneği: 51